

GERÇEĞİN SESİ

DEVRİMCİ DÜŞÜNCEDE

DEVRİMCİ DAVRANIŞTA

TÖB - DER miting ve toplantılarının düşündürdükleri

Günümüz Türkiye'sinde artık; İşçi Sınıfımızın devrimci mücadelesi doğrultusunda yürütülecek demokratik kitle hareketlerinin devrimci bakımdan gerekliliği anlaşıl-mış ve başıbozuk sokak hareketlerinden farklılığı ka-bul edilmeye başlanmıştır. İşçi Sınıfımızın ve emekçi Halkımızın politik bilinç-lenmesi ve dolayısıyla ör-gütlenebilmesi için bugünkü aşamada, (Anayasanın da kabul ettiği) bu demokratik kitle hareketlerinin yapılma-sı ve sürdürülmesi şarttır. Buna, ne sebeble olursa ol-sun (Devrimcilik adına) kar-şı çıkmak; Emperyalizmin ve yerli tekelci burjuvazinin arzularına uymak ve Faşist provokasyona teslim olmak anlamını taşır. Devrimci mü-cadelede, tehlikeler karşı-sında (Taktik nedenler gerektirmedikçe) geri çekil-mek ve sinmek, yani pasifi-ze olmak hiçbir şekilde doğ ru ve haklı gösterilemez, savunulamaz.

Anca, bu demokratik kitle hareketlerinin Türkiye'nin somut şartları göz önünde tutulmak suretiyle ve kitlelerle daha önceden sıkı bağlar kurularak, kitlelere ters düşmeyecek, kitlele-rden kopmayacak, onlar ta-rafından benimsenecek bi-çimde hazırlanması ve uy-gulanması şarttır.

Öncelikle Türkiye'nin ob-jektif ve subjektif şartları temel olmak üzere; İşçi Sınıfımızın ve emekçi Halkımızın dini inançlarına saygılı olunmalı, mezhep çatış-maları, bölgesel ahlak anlaşı-yış ve gelenekler dikkate alınmalı, karşı güçlerin ni-cel ve nitel durumları doğru olarak tesbit edilmelidir. Ö-zellikle, kullanılacak taktik sloganın zaman ve mekâna göre seçiminde gerçekçi ol-mak da en önemli sorundur. Aksi halde, bu şartlara u-yulmadan girilecek hare-ketler; beklenen faydayı sağ lamayacağı gibi, karşı güc-lerin provokasyonlarına el-verişli bir ortam yaratır.

Fakat bazı hallerde TÖB- DER Mitinglerinde olduğu gibi; iyi niyetle ve mevcut imkânlar ve yetenekler ölçü-sünde tedbirler alınarak gi-rişilen gerekli hareketler de, provoke edilebilir ve ü-mit edilenlerin bir kısmını sağlayamaz. Bu durum asla

ŞEVKİ AKŞİT ÖLDÜ (1921 — 1975)
Şevki Akşit (Hata ve sevcaplarıyla) hayatını Devrimci Mücadeleyle adamış bir kişi idi. Türkiye'nin Devrimci Mücadelesinin teorî ve pratikteki me-selelerini kendisiyle aynı görüşleri paylaşmadığı-mız hale; devrimci karakterinin seçilmesine, sam-i-miyetine ve alçak gönüllülüğüne saygımız vardı.

Devrimci dostlarına ve ailesine baş sağlığı di-leriz.

BASRİ USTA'nın (Dede) ÖLÜMÜ ÜZERİNE

5 Şubat 1975 günü, saat 17.00'de devrimci arkadaşımız Basri Dede 53 yaşında aramızdan ayrıldı. Dede, 27 yıl bilfil

GERÇEĞİN SESİ

Türkiye İşçi Partisi

(5. Sayfadan Devam)
Bahir Ersoy'un bu sözleri üzeri-ne; zaten tam bilinçli ve kararlı olmayan, aynı zamanda Milli Em-niyet'in o günü baskı ve sındir-me metodlarını bildikleri için Kör-kan Sendikacılar da bu işten vaz-geçmişlerdi.

«Bırkaç» devrimci işe için u-cunu bırakmadılar. Bu sırada yaklaşmakta olan Milletvekili seç-imleri (1961 seçimleri) dolayısı-yıla Sendikacıların bazıları burju-va partilerinden Milletvekili olabi-mek ümidi içindeydiler. «Bırkaç devrimci», sendikacıların bu eğilim lerini ve hazırlıklarını biliyorlardı. «İşçi Partisi» kurulduğu takdirde ve iyi bir teşkilatlanma ve gelişme yapılabilsen «İşçi Partisi'nden de, işçi Milletvekili çıkarılabilen mümkün olduğu Sendikacılar-dan bazıları ikna ettiler. 27 Ma-yis'in üst yarıda yarattığı nisbi ferahlık, daha önceki teşebbüsün etkisi ve Milletvekili olabileme arzusu, Sendikacıları bu sefer daha geniş bir kadro ile tekrar «İşçi Partisi» kurma teşebbüsüne itti. Ve bildiği gibi 12 Sendikacının res-men müracaatı ile «Türkiye İşçi Partisi» kuruldu ve faaliyete geçti.

Parti faaliyete geçtikten sonra, bu «Bırkaç devrimci» diye bahset-tiğimiz kişilerden birisi olan Orhan Müstecep'i; Parti'nin bazı ya-zımlarında ve basına verilen ya-zılı demeçlerinin hazırlanması gi-bi işlerde dışarıdan yardımcı da oluyordu. T.İ.P. Genel Başkanlığı; bu şekilde parti dışından yapılan desteğin sakınca olduğunu ve de-dikodu yarattığını ileri sürerek, bu arkadaşın da Resmen T.İ.P.'e üye olmaması ve Merkez Komitesine girmemesi teklif etti. Bu teklifi ka-bul eden bu arkadaş, «Türkiye İş-çi Partisi'nin ilk üyelerinden biri olarak Partiy'e ve Sendikacı olma-yı ilk kişi olarak da «Merkez Ko-mitesine girildi.

Merkez Komitesi çeşitli politik görüşleri savunan 12 kurucudan ve diğer Sendikacıların oluşu-yordu. Orhan Müstecep'i'nin ka-tılmasından sonra da, dışarıdan katılacak diğer kişiler için bir kaç kişilik kontenjan bırakılmıştı. Çalışma müddetliğinden ayrılmış (sonradan avukatlığa başlayan) Sedat Erbil adına sendikalara ya-kınlığı olan bir kişi de, bir süre sonra Merkez Komitesine dahil e-dildi.

Çeşitli teklif, görüş ve müla-hazalar üzerinde durulduktan sonra Merkez Komitesi; Parti Program ve Tüzüğü'nün hazırlanması gö-revini 15 günde bitirilmek üzere) Orhan Müstecep'i'ya verdi.

GELECEK SAYIDA: T.İ.P.'in da-yandığı (İstanbul İşçi Sendikaları Birliği) ve diğer mahalli Birlik'ler nasıl bir teriple ve ne amaçla lağ-vedilerek Türk-İş bölge temsilcili-ği haline getirildi?.. Bunda kimlerin rolü ve parmağı vardı?.. M. Ali Bayır ve daha sonra katı-lan diğer burjuva bürokrat unsur-lar T.İ.P.'i nasıl yozlaştırdılar?.. Bu ikinci terip de nasıl yürütüldü?.. Açıklanacaktır.

OKUYUCULARIMIZA
12 Ağustos 1974 tarihli bildirimizde, görüşlerimizi açıklama-yı ve gazeteminiz yakında yayınlanacağı ilân etmiştik. İlk sayımız bu bildirdiden ancak 5 ay sonra yayınlanabilmesi mümkün olmuştu. Ga-zetemizin 15 günde bir çıkacağına belirtmemize rağmen 2. sayımız da zamanında yayınlanamadı, 3. sayımız da yine bir hayli geciktikten son-ra elinize geçti.

Bu aksamlarda ve durumumuzdan ötürü, bir çok okuyucumuzun yazılı ve sözlü eleştirilerine bedel olduk ve olmaktadır. Okuyucularımız-ın da gerçekten haklı gerekçeleri bir takım sebepler ileri sürme imkânına sahip olmaması rağmen; peşinen eleştirileri haklı ve kendi-mizi hatalı kabul ediyoruz.

Bundan böyle gazetemizi daha düzenli ve mümkün olduğu kadar aksatmadan yayınlamaya gayret edeceğiz. Ayrıca bundan böyle, gazetemiz madde ve dağıtım şartlarının zor-la-masıyla fiyatını 2 liraya, sayfa adedini de 6'ya çıkartmıştık. Abone-lerimizin hesapları da bundan böyle bu fiyat üzerinden değerlendirilecektir.

Okuyucularımızdan her şey için özür dileriz.

İŞÇİ SINIFI HAREKETLERİ

SENDİKALARIN GÖREVİ SADECE EKONOMİK MÜCADELE DEĞİLDİR

Daha önceki yıllarda işverene ve onun kurdu olduğu sendika-lara karşı yürütmüş mücadele ve oner Türk Demir-Döküm'de, bu se-fer işvereni, san Otomobil-İş sendi-kasını'nın başına belâ etmiş tir.

Adı geçen sarı sendika, 1972 yılından beri Türk Demir-Döküm işçileri arasında faaliyete geçmiş, bir miktar işçiyi de kandırıp gi-ce-lice üye kaydedebilmiştir. 1974 yılı sonlarına doğru, işçi temsil-ci si seçiminin yapılması sırasında, Otomobil-İş'in gizli faaliyetleri a-rı-ğça çıkması ve yeni seçilen tem-silcileri, bunun üzerine bu sarı sendika ile mücadeleye hız vor-muştur. Bu mücadele sırasında sarı Otomobil-İş sendikası tara-fından kandırılıp kırıştırtılan kimi işçiler, Maden-İş işçileriyle birleşen bazıları'nı bıcaqla yaralamıştır. O-tomobil-İş sendikası üyesi bir kaç işçi de, bıcağ taşımak ve adam yaralamaktan gözaltına alınmış-tır.

Bu tip olayların ve sarı sendika-ların, geçmişte yürütmüş mücade-le vermiş Türk Demir-Döküm gibi bir fabrikada bile görülebiliyor; Maden-İş sendikasının ve DISK'e

bağlı diğer sendikaların, kendileri-ni sadece işçilerin ekonomik yır-gın örgütü olarak saymalarından ve faaliyetlerini bunlarla sınırlama-larından ötürüdür. Sendikalar İş-çisinin ekonomik yığın örgütü-dür. Fakat bu demek değildir ki; sendikalar sadece ekonomik mü-cadele etmelidir ve İşçi Sınıfının

kısa dönemdeki ücret isteklerini yerine getirmekle yükümlüdür. Bu yanlıştır.. Aslında sendikalar, İşçi Sınıfının politik bilinçlenmesi için de çaba sarfetmek ve her türlü sosyal mücadelelerde bulunmak zorundadırlar. Bunun yapmadıkları müddetçe; İşveren ve sarı sendi-klar tarafından bilhassa belgesel ayrıntılar ve zıtlıklar kırıştırtılarak, işçiler birbirlerine düşürülecektir.

A.P.'Lİ İETT GENEL MÜDÜRÜNÜN C.H.P.'Lİ BELEDİYE BAŞKANINA KARŞI MÜCADELESİ

Son işkolları yönetmeliğine göre İstanbul İ.E.T.T. işyerlerinde, iş kolları sözleşme yetkisi alan Genel-İş sendikası, geçtiğimiz yıl İ.E.T.T.'nin bağlı olduğu İstanbul Belediyesi ile bir toplu iş sözleşmesi imzalamıştır. Yıllardan beri İ.E.T.T.'nin bazı iş-yerlerinde faaliyet göstermekte olan sarı sendika Tüm-Tiş'in ise ulaşım kısmında evvelce kaydedtiği bir miktar üyesi vardır. Bu sarı sendika, İ.E.T.T. işyerlerinde üye çoğunluğundan kendisin-de olduğunu iddia ederek, Genel-İş Sendikasının, İstanbul Bele-diye Başkanlığı yetkisiyle imzaladığı toplu sözleşmeyi uygula-mamak için itilaf yaratmıştır. Sarı sendika Tüm-Tiş, işçi aley-hindeki bu faaliyetlerinde, İstanbul Belediyesi'ne bağlı bir kuru-luş olan İ.E.T.T.'ye A.P. iktidarı zamanında tayin edilen. Safet Gürtaş'dan büyük destek görmektir. İ.E.T.T. Genel MÜ-dürüğü, sarı Tüm-Tiş sendikasını tutarak, kendisinin bağlı ol-duğu İstanbul Belediyesi yetkilisine yapılan Genel-İş'in sözleş-me-sinin tanımış ve keyfi bir davranışa uygulamıştır. Bun-un üzerine Genel-İş sendikası İ.E.T.T. işyerlerinde grev oyla-masına gitmiştir. Bazı garajlarda oylama kazanarak Genel-İş sendi-kası, 15 Şubat günü ilk önce Topkapı garajında grev uygulaması-na başlamış; başarılı ve etkili olan bu ilk günü grev arkasından, Şişli garajı da greve katılmıştır. Bu suretle İ.E.T.T.' işçisi bir-lik ve beraberlik örneği göstermiştir. Grevin ikinci günü, başka garajlardaki işçilerin de katılımına hazırlandıkları sırada Siki-yönetim Komutanlığı grevi yasaklamıştır.

İşçinin doğal hakkı olan, Anayasa ve Kanunlarla teminat altına alınmış grev hakkını, Siki-yönetim Komutanlığı kendi yetkilerini dayanarak yasaklamak gerekçe olarak da; halkın seyahat özgürlüğünü kısıtladığını ve ulaşım sıkıntısı çö-küldüğünü göstermiştir.

Sarı sendika Tüm-Tiş'in teşvikiyle, Adalet Partisi semp-atzatına işveren; halkın bir parçası olan İ.E.T.T. işçilerinin toplu sözleşmeden doğan haklarını aylardan beri çiğneyerek, bu işçi vatandaşları zaten var olan ekonomik zorlukların içine daha fazla itmektedir.

Tarifi tramvay işçileri grevlerini yapan işçilerin torunları İ.E.T.T. işçileri; bütün bu engelleri rağmen halki direnişlerinden ergeç başarıya ulaşacaklarına inanmaktadır. Ve zorlukların bilinçlerini daha çok arttırdığını söylemektedirler.

BİR TEKELCI AİLE ŞİRKETİNİN OYUNU
Zincir, Yeni Kontrolplak, Pirelli ve Metas'da işe büyük hisseleri var dir. Erenyol'ların Elektrometal fabri-kası, demir kütük ve döküm yapılmaktadır. Ve grevden önce dökümü montaj sanayiine, kütük-leri ise; tamamina Erenyol'ların sahip olduğu, Bahariye, Sıcak Çekme ve Ayvansaray Tel Çi-ki fabrikalarına vermektedir.

Erenyol'lar, Ayvansaray ve Ba-hariyede ki fabrikalarında grevden önce Elektrometal'de ürettikleri kütüğü kullanıyorlardı.

Halen devam eden bu grev sırasında kütüğü az miktarda ser-be piyasadan almakta daha zi-yade ithal etmektedirler.

İthal mal kütük, grevden önce Elektrometal'de ürettikleri kütük-lerden daha ucuz ve kaliteli oldu-ğu için Macaristan'dan kütük ih-tal etmekte ve zarara uğrama-maktadır. Elektrometal grevde bulunduğu müddetçe, İşveren-ler Sendikasından da her ay mas-raflara karşılık olmak üzere 600.000 T.L. almaktadır. Bu iki sebepten ötürü Erenyol ailesinin grevin uzun süre devam etmesin-den büyük bir kayıpları yoktur.

Oysa grevci 600 Elektrometal fabrikası işçisinin üye oldukları Maden-İş Sendikası, 11 ay sür-mekte olan ve daha da sürme-si muhtemel bu grevden ekono-mik bakımdan zararlanmaktadır.

Türkiye İşçi Partisi'nin ikinci defa kuruluşu hazırlıklarının şu-sun günlerde tamamlanmak ü-zere olduğunu öğrenmiş bur-lunuyoruz. Bu tekrar kuruluş ar-tık kesinleştiğine göre; partinin bugünkü şartlar içinde gerekli olup olmadığını sorguluyoruz. Bu-nun için ikinci kuruluş üzerinde durmanın değil de, 27 Mayıs

İŞÇİ PARTİSİ ÖNCE TABANDAN NASIL KOPARILDI, SONRA DA NASIL YOZLAŞTIRILDI ?

Türkiye İşçi Partisi yeniden kurulurken

Türkiye İşçi Partisi'nin ikinci defa kuruluşu hazırlıklarının şu-sun günlerde tamamlanmak ü-zere olduğunu öğrenmiş bur-lunuyoruz. Bu tekrar kuruluş ar-tık kesinleştiğine göre; partinin bugünkü şartlar içinde gerekli olup olmadığını sorguluyoruz. Bu-nun için ikinci kuruluş üzerinde durmanın değil de, 27 Mayıs

sonrası girişilen Türkiye İşçi Par-tisi'nin ilk kuruluşu, başlangıçta-ki gelişmeleri ve sonraki dönem-leri hakkında, bugüne kadar bi-linmeyen bazı gerçekleri açıkla-mak için daha faydalı olacağına i-nanıyoruz. Bu gerçekleri aydın-latmak suretiyle; yeniden yapı-lmakta olan T.İ.P.'nin ikinci kuru-luşu hazırlığına olumlu yolda bir uyarıda ve katkıda bulunduğ-u-

muz kanısındayız. 1961 yılında Türkiye İşçi Par-tisi'nin kuruluşunu gerektiren ne-denleri, şartları ve sonraki geliş-meleri ele almadan önce, daha eski yıllara, 1946 yılına ve ondan sonraki yıllarda olan işçi ha-reketlerine de değinmek zorunda-yız.

1946 yılında ortaklaşa alınan karar sonucu «Türkiye Sosyalist

GERÇEĞİN SESİ

DEVRİMCİ DÜŞÜNCEDE

DEVRİMCİ DAVRANIŞTA

Onbeş günde bir çıkar siyasi gazete ★ Yıl : 1 Sayı : 3 ★ 13 Mart 1975 Fiyatı: 200 kuruş

Parti» Esat Adil'in Genel Başkanlığına kurulduğu zaman, yö-neticilerin amacı; ilk aşamada sakınca buldukları politik teşkilatlanmaya girişmek değildi. Mus-tafa Bırlıkçı gibi, (T.K.P. Kuru-cu ve Merkez Komitesi Üyesi) eski ve tecrübeli bir devrimci-den; Esat Adil Müstecaplıoğlu gibi, Burjuva Devletini ve Büro-krasiyi iyi tanıyan bir idareci ve teşkilâtçıdan; Hüsamettin Özdo-ğu gibi işçilikten gelen ve teorik - pratik eğitimden geçip T.K.P.'nin en yetenekli militanı (T.K.P. Merkez Komitesi Üyesi) olarak işçi örgütlenmesini yürüt-medec tecrübeli bir elemandan oluşan Parti yönetimi; zaten sarı olarak yaratılan ve pek e-min olmayan bir örgürlük orta-mında legal faaliyete giriştikle-rinin bilincinde idiler. Bunun i-çin de bir çok Sosyalisti ortaya çıkararak harcanmalarına sebeb olabilecek politik teşkilatlanma-dan ziyade, sendikalar kurarak işçilerin geniş şekilde bu sendi-kaalarda toplanmasını sağlamak

(Devamı 5. Sayfada)

çiler arasında Fazlîme karşı bir-lik ve dayanışmayı sağlamak, İş-çi Sınıfımızın politik bilinçlen-me-sini ve gerçek «Sosyalist Parti» nin kurulabilmesi için gerekli mü-cadeleyi her yönüyle sürdürmek; bir yandan da C.H.P. ve Ecevit'e (istemese dahi) erken bir seçim için destek olmak ve seçim ge-rekleşirse oy vermekti. Çünkü C.H.P. nin bünyesinde gerçekten (burjuva) demokratik güçler var-dı. Ecevit'i de (kendi tanımlama-sı dışında) böylece görmek de-ha objektif düşünönlme ve daha esnek davranabilme imkânına kavuşuruz.

Bütün bunların dışında, erken seçim olduğu takdirde bizim asıl gerçekleştirmemiz arzuladığımız şey şudur: İşçi Sınıfı devrimcileri ola-rak C.H.P.'yi destekler, seçim-de oy verir ve verdirirken bun-un nedenlerini ve C.H.P.-Ecevit iktidarından beklentileri-mizi (geçen sayımızda açıkladı-ık), demokratik taleplerimizi ve amaçlarımızı işçi Sınıfımıza ve E-meçki Halk kitlelerine açık se-çik anlatabilmek, en iyi şekilde ulaştırabilmektir. Çünkü bu dav-ranın, özümdüzek (C.H.P. ile) mücadelede ilyeriye doğru bir a-dimidir.

Ayrıca, bugünkü somut şartlar-da kendi sınıf çıkarları gerektirdiği için burjuva demokratik devri-mi de özellikle, gelişmekte olan yerli büyük sanayi kesiminin desteğini sağladı.

Bugün Türkiye'de Sermaye kesiminde asıl çarşan güçler; (Demokratik) Burjuva Partisi C.H.P. ve Ecevit ile; Amerikan emperyalizminin ve yerli ortağı tekelci burjuvazinin temsilcileri A.P., Süleyman Demirel ve perde arkasındaki Celâl Bayar'dır. Di-ğer burjuva partileri de bu asıl çarşamada, Emperyalizim ve te-keleci burjuva sahiplerinde yer al-maktalar ve tümü ile Faşist ve reaksiyoner «Milyetçi Cephe» olarak örgütlenmektedirler.

Anca, Amerikan emperyaliz-minin ve yerli Tekelci Burjuvazi-nin ve Milyetçi Cephe'nin asıl hedefi, C.H.P. ve Ecevit değil; «Cephe» demek değildir. Faşiz-me karşı masa başında imzala-nan ve kağıt üzerinde klan ü-topik güç birliği de değildir. Fa-akat, (zımnen de olsa) pratikte ve hayatta var olan anlaşmalar, dav-ranışlar ve gerçeklerdir. Bunları görebilmek ve gösterebilmek için de; biraz daha objektif olmak, bi-raz daha esnek olmak gerekir.

Bu durum karşısında ve içinde bulunduğumuz somut şartlarda yapılacak şey; bir yandan (sağ ve sol sapmalar dışında) devrim-

ci olarak 1910 yılının 8 Mart günü Danimarka'nın Kopen-hag şehrinde Alman asıllı, devrimci kadın savaşçı Klara Zetkin öncülüğünde; Dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen kadındelegeleri katılmasıyla bir toplantı yapıldı. Ve «Ulusalarası Kadınlar Birliği» kuruldu. Bu toplantıda alınan bir kararla, 8 Mart tarihi her yıl için «Ulusalarası Kadınlar Günü» olarak kabul ve ilân edildi.

Ulusalarası Kadınlar Birliği'nin; günümüze kadar sür-dürdüğü devrimci mücadelede, Dünya proletaryasının mücadelesinden ve tüm ezilen halkların kurtuluş savaşından ayrı ola-rak düşünölmeye ve kararlı birine bunların koymaz bir parçasıdır. Bu bilinçli ve kararlı mücadelesi sonunda Ulusalarası Kadı-nlar Birliği; dayanışmasının gücünü ve etkisini göstermiş ve Birleşmiş Milletler'de, 8 Mart günü ilân edilme üzere 1975 yılını, Kadınlar Yılı olarak kabul etmiştir.

Türkiye'mizde, Kurtuluş Savaşı sırasında işçi ve köylü kadınlarımızın ve kızlarımızın, Emperyalizme karşı verdikleri kahramanca savaş; Dünya tarihindeki Anti-Emperyalist savaş-larda kadınların verdikleri mücadelemizin il ve parlak örnekle-rinden biridir. Yine işçi, köylü aydın tüm emekçi kadınlarımızın ve genç kızlarımızın ve onların birlerce Devrimci öncü ve temsilcisinin; devrimci mücadelemizin ekonomik-sosyal-politik her alanında dün ve bugün gördükleri örnek direniş ve dav-ranışlar da, Ulusalarası Kadınlar Birliği'nin devrimci müca-delesi doğrultusundadır. Ve Dünyadaki tüm emekçi kadınların mücadelesinden ayrı tutulamaz.

Fakat bugün hâlâ ülkemizde, kadını basit bir üretim aracı, satılık mal, odaklık ve sızs eşyası olarak gören güçler, çev-reler ve kişiler vardır. Ve bu anlayış, bazı politikacılar ve partiler tarafından da destek ve teşvik görmetedir.

Türkiye'nin devrimci kadın ve genç kızlarının görevi, tüm emekçi kadınlarımızın örgütlenmesini, dayanışmasını sağlamak ve bu tarzda düşünce ve hareketlere karşı mücadeleye giriş-me olmalıdır. Bu da ancak, bir Birlik ve çatı altında toplan-makla mümkündür.

Birleşmiş Milletlerin Kadınlar Yılı ilân ettiği 1975 yılında, tüm emekçi kadınlarımızı birleştirmek ve mücadeleye yönlét-mek için böyle bir Birliğin kurulması gereklidir.

BAŞYAZI

GEÇMİŞİ ÖĞRENMEK. GELECEĞE İŞİK TUTAR

Gerçeğin Sesi gazetesini; «Sosyalist Mücadele ger-çeklerin üstüne oturulmalıdır» sloganı ile yayın ha-yatına atılmıştır. Bunu mümkün kılabilmek için de, 1. sayıdaki Başyazıda belirttiğimiz gibi; «Türkiye'nin ekono-mik-sosyal yapısının ve orijinal sınıf ilişkisi ve çeliş-kilerinin doğru olarak tahlil ve tespitini öncelikle ele almaktadır. Ve 1920 Bakı Kongresi'nden beri sürece-len «Sosyalist Mücadele»nin tarihinin, bugünkü şart-ların elverdiği nisbette bilinmesini ve doğru tahlilini de gerekli görmektir.» Bu nedenle de geçmişe eğil-me ve sayılarımızı çoğunlukla geçmişin eleştiril-mesine ayırmak zorunlu doğmaktadır.

Oysa, asıl mücadelenin bugün ve gelecekteki gün-lerde verileceği gerçeği apaçık ortada dururken; her doğan gün, özümdüzeki çözölməsi ve aşılması gerek-li sosyal sorunlarımızı yenilerini katarak; gözlerimi-zi ilyeriye, daima ilyeriye dönmölməsini en zorun-lu olduğu bu karmaşık Dünya ve Türkiye ortamında, geriye dönüp, tarihin sayfalarını karıştırmak ve geç-mişin hatalarıyla uğraşmak ne derece doğrudur ne derece gereklidir ve ne derece devrimcilitir?..

Bazı çevrelerden, bazı dostlardan ve okuyucular-dan gazetemizi bu şekilde eleştirtiler ve uyarılar gel-mektedir.. Gerçekten de, bugünlere ve yarınlara dönük ol-madan, tarihin derinliklerinde boğulup kalmak ve geç-mişin sadece eleştirisini yapmak yetinmek; ne doğ-rudur, ne gereklidir ve ne de devrimcilitir!.. Buna biz de, katılıyoruz.

Anca, «Sosyalist Mücadele» tarihimizi! hata ve sevcaplarıyla ortaya koyarak deneylerinden bugün ve gelecek için ders çıkarmak amaçlanıyorsa, geçmişte Türkiye'nin yanlış tanınarak çizilen Devrim «Strateji ve Taktiği», bugünlere kadar etkisini sürdürmüş ve Tür-kiye'nin Devrimci Mücadelerini başarısızlığa sürükle-mişse, pek tabii bu eleştiriler yapılmalıdır ve yapıl-acaktır. Yalnız geçmişle uğraşmak olmadıği için, aynı zamanda bugünkü ve gelecekteki Devrimci Pratiğide ışık tutacağından bu eleştirilerin yapılması doğrudur, gereklidir ve de devrimcilitir.

Biz bunun böyle olduğuna inanıyoruz ve okuyucu-larımızdan da, geçmişle ilgili yazılarımızı bu açıdan değerlendirmelerini istemekte kendimiz haklı sayıyo-ruz.

GERÇEĞİN SESİ

Emperyalist Tekellerin ve Kissinger'in Politikası:

«TAVŞANA KAÇ, TAZIYA TUT!»

Sovyetler Birliği'nin başı çekti-ği Sosyalist Kampın ekonomik re-kabeti, başarısı ve Detant Politi-kası; zaten iç ve dış pazar dâriği geçen Kapitalist (Emperyalist) kampı ve özellikle onun baş o-lan Amerikan kapitalizmini (emperya-lizmini) bir Genel Kriz için itti. Genel krize karşı tedbir olarak sa-rıdaki politikta, yani silahlılanma masraflarını arttırmak ve savaş sa-nayine iç ve özellikle dış pazar-ların sağlamak politikası da istedik-leri gibi yürümüyor.

Bu yüzden zor durumda olan A-merikan emperyalist tekellerinin ve Pentagon'un politika alanında-ki temsilcisi Kissinger de kuru-ğuna basılmış gibi bir o yana bir bu yana seçilip durmakta ve iç-ne düştükleri bir çarkmadan kur-tulmak için çareler aramaktadır. Bu arada Türkiye'ye de uğramış ve çeşitli temaslar yapmıştır.

Amerikan Emperyalizmi, uyg-ulattığı 12 Mart operasyonu sıra-sında iktidara geçen Nihat Erim ve ona baskı yapan Tağmaç vasa-tıyla Haşhaş ekimini yasaklattı. Ardından başka ülkelerde ve ken-di ülkesinde haşhaş ekimine giriş-ti. Ecevit iktidarı Haşhaş yasağını (Amerika'ya rağmen) kaldırdı, A-merika bu sefer bizim Haşhaşla-müşteri oldu. Yine aynı Amerika; Türkiye'nin müdahale edeceğini bil-diği halde Kıbrıs'ta Samson'a dar-beyi yaptırttı. Ardından Türkiye'nin Kıbrıs'a çıkartma yapmasına göz-tüklerini belirttiler. Ve tutarsız, çelişkilerle dolu da olsa bu politi-kaya devam etmek zorunda oldu-klarını gösterdi.

Fakat Amerikan emperyalist tekellerinin, Pentagon'un ve on-ların adamı Kissinger'in bu uy-gulamaları; kendi ağırlarından başa-rılı bir politika ve Kissinger'in po-litik dehşsinin belirtisi olarak say-ılamaz. Bu durum tam ter-sine, Emperyalist tekellerin, Penta-gon'un ve Kissinger'in; Genel Kri-ze karşı tek çıkar yolu olarak sarı-dıkları «Savaş sanayine pazar ya-ramak» ta çok zor durumda dü-ştüklerini belirttiler. Ve tutarsız, çelişkilerle dolu da olsa bu politi-kaya devam etmek zorunda oldu-klarını gösterdi.

(Devamı 6. Sayfada)

Türk - İş l. Kurultayı Dolayısıyla

Türk-İş'in 1. Kurultayı 8-Mart-1975 günü başladı ve 4 gün devam etti. Türk-İş'in bu kurultayı hakkında gelecek sayımızda geniş kap-samalı bir yazı yayınlanacaktır.

Anca, şimdiden uzun belirtmekte fayda görüyoruz: Türkiye'nin hızla gelişen objektif şartları ve İşçi Sınıfımızdaki hızla artmakta olan politik bilinçlenme; en tutucu sendikacıları bile, işçi öntünde konuşurken hesaplı olmak ve demokratik, ilerici, hatta

12 MART ÖNCESİ SOSYALİST HAREKETİ ÜZERİNE

ELEŞTİRİ ve SENTEZ

Orhan MÜSTECAPLI

— III —

Şefik Hüsnü Deymer ve ona dayanan Mihri Belli Türkiye'yi yanlış tanıdılar — yanlış tanıttılar

Geçen sayımızda; gerek Şefik Hüsnü Deymer'in gerekse ona dayanan Mihri Belli'nin 1908 Meşrutiyet Devrimini de, Cumhuriyet Devrimini de Sosyal Devrim saymadıkları açıklamıştık. Şefik Hüsnü Deymer'in yabancı sermayeye bağlı yerli burjuvazinin (Komprador burjuva) yaptığı 1908 Meşrutiyet Devrimini; «Abdülhamid'i devirme amacını güden meşrutiyetlik hareket» olarak tanımladığını, Lenin'in «Milli burjuva devrimi» dediği Cumhuriyet Devrimini de çetçitli yanımlarından sonraki tahlilinde, kendi deyimiyile; Anadolu zenginlerinin yardımıyla «asker, sivil bürokratlar ve onların küçük-burjuva partisi olan Halk Fırkası» tarafından yapılmış «siyasal burjuva devrim» olarak gördüğünü belirtmiştik. Şefik Hüsnü'nün bu iki devrimin karakterini tesbit ve devrimlerde sınıfların yerini tanımladığını sanırsanız, Cumhuriyet Devriminin başından beri Anadolu burjuvazisinin (yani Milli Burjuvazi) rolünü gördüğünü ve kabul ettiğini (Aydınlık'taki yazılarından örnekler vererek) bildirmişti. Mihri Belli'nin de Cumhuriyet Devrimine «siyasal devrim» ve «bir türlü sosyal devrimde dönüşemiyen küçük burjuva radikal atılım...» teşhisi koyduğuna ve üstelik Şefik Hüsnü'nün kabullediği Milli Burjuvazinin rolünü de inkâr ederek «İzmir İktisat Kongresi'nde, birçok iç ve dış etkeler yüzünden liberalizm yolunu tutan, müslüman Türklerden bir Milli Burjuvazi yaratarak kapitalist yoldan kalkınma hayaline kapılan Ankara Hükümeti...» demek garipliğine düştüğünü (yazısına dayanarak) açıklamıştı. Son olarak da Şefik Hüsnü'nün ve Mihri Belli'nin görüşlerini yansıtan Emekçi Dergisinin Kasım 1974 tarihli 1. sayısındanki, Mihri Belli'nin ölümü muhtemel olan yazıda:

«Türkiyenin feodal ilişkileri barındıran bağımlı kapitalist düzeni, burjuva devrimler çağında bir burjuva demokratik devrimden geçerek kapitalist gelişme olanağını bulmuş olan batının kapitalist ülkelerinin düzeninden nitelik bakımından farklıdır.» dediğini nakletmiştik.

Emekçi Dergisinde yer alan ve öncakilere göre hayli değişik olan bu en yeni görüşe göre;

Türkiyenin düzeninin (feodal ilişkileri barındırsa ve bağımlı da olsa) artık «Kapitalist bir düzen» olduğu kabul ediliyor. Fakat Türkiye'nin kapitalist düzeni; Batının kapitalist ülkeleri gibi «... burjuva devrimler çağında bir burjuva demokratik devrimden geçerek kapitalist gelişme olanağı...» bulamadığı için «... batının kapitalist ülkelerinin düzeninden nitelik bakımından farklıdır» denerek (açıkça söylenmemekle beraber) Türkiye'de burjuva «Sosyal devriminin yapılmadığı» tekrarlanıyor.

Emekçi dergisinin bu yeni görüşünü, Şefik Hüsnü'nün ve Mihri Belli'nin geçen sayıda açıkladığımız ve yukarıda da kısaca değindiğimiz önceki görüşlerini de gözönünde tutarak 3 şekilde yorumlaya bilirik:

1 — Batının kapitalist ülkeleri nitelik (kalitatif) değişme olan burjuva sosyal devrimlerin, «burjuva devrimler çağında» yapmışlar; nitelik değişmesi olmayan «... burjuva demokratik devrimden» de geçerek kapitalist gelişme olanağını bulmuşlardır. Bunun için de «Türkiyenin feodal ilişkileri barındıran bağımlı kapitalist düzeninden nitelik bakımından farklıdır. Burjuva demokratik devrimi nitelik (ka-litatif) değişme olmadığına göre, bu nitelik farklılığına; nitelik değışmesi olan «Burjuva sosyal devriminin Türkiye'de yapılmamış», Mihri Belli'nin 1971 yılındaki deyimiyile «bir türlü sosyal devrimde dönüşemeyen küçük burjuva radikal atılımı...» sebep olmaktadır.

Emekçi'nin görüşü başka bir şekilde daha yorumlanabilir ki o da şudur:

2 — Türkiye'de olduğu gibi «...burjuva devrimler çağında» ya. pılmayıp, daha sonra (Emperyalizm çağında) yapılan ve Türkiye'nin kapitalist düzen olduğu artık (kendilerince de) kabul edildiğine göre, sınıfsal olması icap eden «burjuva devrimi»; burjuva devrimler çağında yapılmadığı için ve ardından burjuva demokratik devrimi de gelmemişse («Veya Türkiye'de olduğu gibi demokratik devrim henüz tamamlanamamışsa»), bu sınıfsal burjuva devrimine «Sosyal devrim» denemez.

Veyahut da:

3 — Kapitalist düzen kurulabilmesi için, yani; burjuvazinin Po-litik sınıf iktidarını kurup, kendi üretim biçimi olan kapitalist üretim biçimini egemen kılabilmesi için; sınıfsal devrim olan, burjuva sosyal devriminin yapılması şart değildir. Şefik Hüsnü'nün deyimiyile; «asker, sivil bürokratlar ve onların küçük-burjuva partisi olan Halk Fırkası» tarafından yapılan «siyasal burjuva devrimi» yeterlidir.

Başka türlü yorumlamaya imkân göremediğimiz Emekçi dergisi-nin yeni görüşü de, Şefik Hüsnü Deymer'in 1908 Meşrutiyet Devrimi ile Cumhuriyet Devrimini tahvil ve tesbitleri de ve Mihri Belli'nin Cumhuriyet Devrimi hakkındaki görüşleri de; gerek Marxist-Leninist teoriye ve gerekse Türkiye'nin gerçeklerine ters düşmektedir.

1908 Meşrutiyet Devrimini de, Cumhuriyet Devrimini de «Burjuva sosyal devrimi» saymayan Şefik Hüsnü'nün görüşleri, Mihri Bel-li'nin dayanağı ve hareket noktasıdır. Bunun için de, Mihri Belli'nin bu görüşlerden hareketle ortaya attığı «Milli Demokratik Devrim» tezinin eleştirisine geçmeden önce, «Sosyal Devrimin» genel olarak (soyut) ve Türkiye gerçekleri açısından özel olarak (Somut) tahvil ve tesbitini yapmak zorunludur. Çünkü «Milli Demokratik Devrim» tezini ileri sürenlerin ve uygulayanların teoride ve pratikteki tüm hatalarının temel nedeni; gerek Şefik Hüsnü Deymer'in, gerekse ona dayanan Mihri Belli'nin; «Sosyal Devrimde Politik İktidar Sorunu»nu yanlış anlamaları bu yüzden Türkiye'de Burjuva (Sosyal) devriminin yapıldığını görememeleri, kabul etmemeleri ve dolayısıyla Türkiye'yi yanlış tanımaları ve tanımlarıdır.

SOSYAL DEVRİM NEDİR?

Geçen sayımızda Sosyal devrimin kısa bir tanımını vermiş, Sosyal devrim; «Yeni ve ilerici bir sosyal sınıfın, kendinden önceki gerici sosyal sınıfı devirerek yerine geçmesi, kendin olmasını» ve bütün «Sosyal Devrimlerde» motor güçleri Halklardır demiştik. Ayrıca; «Sosyal Devrimde» esas ve asılolanın iktidar meselesi olduğunu, Devrimi yapan sınıfın iktidar olur olmaz kendinden önceki üretim üretim biçim kalıntılarının hemen tesbiiyle edemeyeceğini; kendi irim üretim biçimini hemen yerleştiremeyeceğini ve devrimin bütün amaç-larına hemen ulaşamayacağını ve bunun zamana bağlı olduğunu da belirtmiştik. Örnek olarak da Burjuva Sosyal Devrimi olan 1789 Fransız İhtilâlini ve Sosyalist Devrim olan 1917 Ekim İhtilâlini gös-termiştik.

Şimdi de bu konuya daha geniş şekilde ele arak önce Sosyal Devrim çağını ve Sosyal Devrimi yaratan nedenleri anlayalım ve

sonra da Sosyal Devrimde politik iktidar sorununun ne olduğunu gö-relim.

Sosyal devrim çağını ve Sosyal devrimi yaratan gelişmeleri, se-bebleri, Sosyal devrimin (Altıyapı meselesi olarak) nasıl değeriendi-rilmesi gerektiğini, Marx; «Ekonomi Politîğinin Eleştirisine Katkınının» (Önsözünde en açık ve öz şekilde ortaya koymuştur.

Şimdi Marx'ın bu Önsözdeki açıklamasını biz, doğrudan doğru-ya kitabın aslından değil de, Mihri Belli'nin bir yazısından, Mihri Bel-li'nin takdim ve tefsirini de birlikte olarak alacağız. Bu suretle de Mihri Belli'nin Sosyal devrimde temel sorun olan politik iktidar soru-nunu nasıl atladığını göreceğiz.

Mihri Belli, YAZILAR, 1965-1970 (Sol Yayınları) kitabının 24. sayfasındaki «BUGÜNÜN TÜRKİYE'SİNDE DEVRİMÇİ EYLEM NEDİR?» başlıklı yazısının 27. sayftada devam eden kismında şöyle diyor:

[Genel olarak tarihi materyalizmın ve özel olarak da marxist devrim kavramının en vozcı açıklamasını içeren Ekonomi Politîğinin Eleştirisine Katkı'nın «Önsöz»ünden bazı satırları buraya aktarmannn görevi var. Marx diyor ki:

«EVarlıkların sosyal üretiminde, insanlar, aralarında belirli, zo-runlu, kendi iradelerine bağlı olmayan ilişkiler kurarlar; bu üretim i-lişkileri, onların maddi üretici güçlerinin belirli bir gelişme derece-sine tekabül eder. Bu üretim ilişkilerinin tümü, toplumun iktisadi yapısını, belirli sosyal bütünleş şekillerine tekabül eden bir hukuki ve siyasi üstyapının üzerinde yitkeldiğini somut temeli teşkil eder. Madd-i hayatın üretim tarzı, sosyal, siyasi ve genel olarak entellektüel hayat sürecini şartlandırır. İnsanların varlığını tayin eden şey, bi-linçleri değildir; tam tersine, onların bilincini tayin eden sosyal var-lıklardır. Gelişmelerinin belirli bir aşamasında, toplumun maddi üre-tici güçleri, o zamana kadar içinde hareket ettikleri mevcut üretim ilişkileriyle ya da bunların hukuki ifadesinden başka bir şey olma-yan mülkiyet ilişkileriyle çelişkiye düşerler. Bu ilişkiler, üretici, güç-lerin gelişmesinin sonucu olan şekiller olmaksın çıkıp, bu gelişme-nin önünde engeller niteliğine bürünür. O zaman toplumsal dev-rim çağı başlar. İktisadi temeldeki değişme, toplumun üst yapıyı bü-yük ya da az bir hızla devirir. Bu gibi atılım usullarının incelenme-sinde daima, iktisadi üretim şartlarını maddi altüst oluşuyla —ki, bu, bilimsel bakımdan kesin olarak tesbit edilebilir—, hukuki, siyasi, dini, artistik ya da felsefi biçimleri, kısaca, insanların bu çatışmanın bilincine vardıkları ve onu sonuna kadar götürdüğüleri ideolojik ge-nçlikleri aydretmek gerekir. Nasıl ki, bir kimsa hakkında kendisi için taşıdığı fikre dayanılarak bir hüküm verilmezse, böyle bir altüst oluş dönemi de, bu dönem kendi kendini değeriendirmesi gözönünde tutularak, onun hakkında bir hükme varılmaz; tam tersine, bu de-ğeriendirmeleri maddi hayatın gelişlikleriyle, sosyal üretici güçleri ile üretim ilişkileri arasındaki çatışmaya açıklamak gerekir... Geniş çiz-gileriyle, asya üretim tarzı, antik çağ, feodal ve modern burjuva ü-retim tarzları sosyal-ekonomik şekillenmelerin ileriyе doğru gelişen çağları olarak nitelendirilebilirler...» (Marx, Ekonomi Politîğinin Eleştiri-sine Katkı, Sol Yayınları, Ankara, 1970 s. 23-24.]

Mihri Belli, Marx'ın, Sosyal devrimlerin nedeni olduğunu ve sosyal devrimin ne olduğunu (Nasıl olduğunu değil) anlatan sözlerini; sanki Marx-Engels-Lenin; sosyal devrimin gerçekleşmesinde politik iktidar sorununun temel sorun olduğunu belirtmişemizi ve özellikle üstünde durmamışlar gibi, konuya açıklık getirmeden şöyle tefsir ediyor:

«O halde devrim, toplumların ileriyе doğru gelişmeleri sonucu değişikliğe uğrayan üretici güçlerle, henüz değişikliğe uğramamış olan üretim ilişkilerinin (mülkiyet ilişkilerinin) çatışması ve sonuçta üretim ilişkilerinin üretici güçlere uygun biçimde değişikliğe uğra-masıdır. Yani (üretici güçlerle üretim ilişkileri birlikte üretim tarzını teşkil ettiklerine göre) devrim, üretim tarzının değişmesidir. Bir üre-tim tarzından daha ileri bir üretim tarzına geçiştir. Budur marksist devrim anlayışı. Besbelli ki, devrimi, iktidar değişmesi gibi bir üst-yapı olayı şeklinde yorumlamak, marxist devrim kavramı ile çeli-şen bir tutuma düşmek olur.»

Mihri Belli her ne kadar bu sözlerinin arkasından; son cümle-sinin manasını açıklamaya girişiyorsa da, Sosyal devrimde «Politik iktidar» sorununa yine açıklık getirmeden şöyle diyor:

«Bu konu üzerinde özellikle duruyorum, çünkü bizde devrim lafı çok kullandılır. Bir reform olan harf inkılabı dâhil olmak. İnkılab lafı kul-lanılır, ama bir reformdur. İnkılab devrim olduğuğuna göre, harf devri-mi, şapka devrimi, kıyafet devrimi filân diye gitmiş. Devrimin bilimsel anlamı, üretim tarzında değişikliktir. Ve üretim tarzında de-ğişiklik de, yeni üretim tarzını kurmakta çıkarı olan sınıfın ya da sı-nıfların eski üretim tarzını muhafaza etmekte çıkarı olan sınıf ya da sınıflara karşı galebesiyli olur. Devrim budur.»

Oysa, (Türkiye bakımından) asıl aydınlık kazanması gerekli ve şart olan; bu son cümledeki, yeni sınıf ya da sınıfların, eski sınıf ya da sınıflara karşı galebesi sorundur. Bu galebesinin nasıl gerçekleş-tiğidir. Yani; sosyal Devrimde politik iktidar sorundudur.

Bunun için de bizim sosyal devrim konusunda 2. sayıda kısaca söylediklerimiz, daha geniş olarak hemen aynı sözlerle ve örneklerle ele alan ve 2. sayımızın başlığından bir ay sonra piyasa-ya çıkan ve yeni elimize geçen bir kitaptan «Toplumsal (sosyal) dev-rim» bölümünü okuyalım. Bu kitap biz; Sosyal devrimi ve poli-tik iktidar sorununu Marx-Engels-Lenin'in ayrı ayrı kitaplarından a-lıntılar yaparak özetlemek ve açıklamak mecburiyetinde kurtardığı gibi, konuyu doğal olarak bizden daha yetkili biçimde özetliyor ve konuya daha yetkili biçimde açıklık getiriyor. Bu kitap, Sovyet bilim otoritelerinin yardımıyla «Kuzinin başkanlığında bilim emekçileri ve parti militanları tarafından kollektif bir biçimde hazırlanmış»r. Kitabın adı:«Marksizm-Leniz'min İlkeleri I'diyalektik ve tarihi materyalizm» dir.

Sayfa 294'den aynen alıyoruz:

«Toplumsal (sosyal) Devrim

Sömürücü toplumun gelişmesinin itici gücü olan sınıf, savaşla-rının rolü, özellikle bir ekonomik oluşumun yerini bir diğeri-ne bırak-tığı zamanlarda, yani toplumsal (Sosyal) devrim sıralarında çok be-berlin bir biçimde kendisini gösterir.

Toplumsal (Sosyal) devrimin temelini oluşturan, üretim güçle-riyle üretim ilişkileri arasındaki çatışma, eski üretim tar-zının evrimi sırasında yavaş fakat ilerici bir şekilde olgunlaşır. Fak-at bu çatışma, egemen sınıfa yavaş fakat ilerici bir şekilde olgunlaş-madıkça gözlemez, bunu derece derece değişimlerle gerçekleştirmek olanaksızdır. Bu ilişkiler, üretim güçlerinin düzeyine karşılık olmaksın çıktıkları zaman bile hâlâ egemen sınıfların çıkarlarıyla ayrılmazdır-lar. Egemen sınıflar ancak topluma geçerli olan mülkiyet şekli de-ğerişmeden kaldığı sürece asalak hayatlarını sürdürebilir, ayrıcalıklı du-rumlarını devam ettirebilirler. Hiçbir sömürücü sınıf, isteğiyle üs-tünlüğünün kaynağı olan mülkiyetten vazgeçmemiştir ve vazgeçmez.

Ayrıca, eskimiş bir yönetici sınıf, toplumun tümününkinden farklı çıkarları olan basit bir birey grubu değildir; bu, uzun süre iktidarda kalmış örgütlü bir güçtür. Yönetici sınıfın elinde devlet, yani güçlü bir baskı aracı vardır. Çıkarları siyasal ve ideolojik üstyapı tarafından savunulur. Eski üretim ilişkilerinin üstünlüğü iktidardaki sınıfın her türlü ekonomik, politik ve entellektüel hegemonya aracı ile desteklenir. İşte, bu ilişkilerin, diğerileriyle yer değiştirmesi, yeni ekonomik ilişkilerin yolu üzerinden her türlü engeli ve herseyden önce köhnelmiş sınıfların politik egemenliğini kaldırmak için bir evrim değil, devrim gerektirir. Böyle bir toplumsal (sosyal) devrim

ezilen sınıfların kararı bir mücadelesini gerektirir. DEVRİMİN TEMEL SORUNU, POLİTİK İKTİDAR, BU İKTİDARIN YENİ ÜRETİM İLİŞ-KİLERİNİ CİSMİLEŞTİREN SINIFA GEÇİŞİDİR. YENİ SİYASAL İKTİDAR, TOPLUMA EKONOMİK VE TOPLUMSAL İLİŞKİLERE ZORUNLU DEĞİŞMELERİ GETİREN GÜÇTÜR.» (biz majisküledik)

Yine bu, kitabın 296. sayfasından aynen alıyoruz:

«Toplumsal (Sosyal) Devrimlerin Özellikleri ve İtici Gücü
Tarihte özellikleri ve itici güçleri bakımından birbirlerinden ayrı-lan çeşitli devrim şekilleri görülmüştür. Devrimin özelliği denince, nesnel içeriyi, yani devrimle çözülen toplumsal (Sosyal) gelişmelerin niteliği ve sonunda hangi rejime vardığı anlaşılır. ÖRNEĞİN 1789'DA FRANZİS DEVRİMİ, BURJUVA DEVRİMİDİR; ÇÜNKÜ FEODAL İLİŞ-KİLERİ ORTADAN KALDIRIMAYI VE KAPİTALİST DÜZENİ KURMA-YI AMAÇLIYORDU. RUSYADAKİ 1917 EKİM DEVRİMİNİN HEDEFİ KAPİTALİST İLİŞKİLERİ YOK ETMEK VE SOSYALİST İLİŞKİLE-Rİ KURMAKTI. O HALDE, ÖZELLİĞİ AÇISINDAN BU BİR SOSYA-LİST DEVRİMDİR.» (biz majisküledik)

Bunları okuduktan sonra, Mihri Belli'nin Marx'ın görüşlerini ö-zetleyen ve devrimle açıklıyan satırlarını tekrar ele alalım. Yukarıda şöyle diyorodu Mihri Belli:

«... devrim, üretim tarzının değişmesidir. Bir üretim tarzından daha ileri bir üretim tarzına geçiştir.» Ve şöyle devam ediyordu:
«... ve üretim tarzında değişiklik de, yeni üretim tarzını kur-makta çıkarı olan sınıfın ya da sınıfların, eski üretim tarzını muhafa-za etmekte çıkarı olan sınıf ya da sınıflara karşı galebesiyile olur. Devrim budur.»

Peki bu galebe nasıl olur, nasıl sağlanır? İşin bu tarafına hiç dokunmuyor Mihri Belli. Oysa yeni üretim tarzını kurmakta çıkarı o-lan sınıfın galebesi demek; eski sınıfı devirecek, yerine kendi politik iktidarını kurması demektir.

«Devrimin temel sorunu, politik iktidar, bu iktidarın yeni üretim ilişkilerini cisimleştiren sınıfa geçişidir.» Kuzinen (Aynı e-ser).

Ancak politik iktidarı eline geçiren yeni sınıf, kendi üretim biçimi olan yeni üretim tarzını ve kendi sosyal görüşünü egemen kılabılır. «Yeni siyasi iktidar, topluma ekonomik ve toplumsal (sosyal) ilişkilerde zorunlu değişmeleri getiren güçtür.» Kuzinen (aynı eser).

Sosyal devrimler tarihte itici güçleri ve özellikleri bakımından birbirlerinden ayrılır. Belli bağlı beş ayrı üretim tarzı vardır. Bun-lar sırasıyla: 1-Komunal toplum, 2-Kölelik, 3-Feodalizm, 4-Kapitalizm, 5-Sosyalizmi'dir.Bu üretim tarzlarının birinden sonrakine geçiş, sosyal devrimdir. Sosyal devrimlerde itici güçler, onu gerçekleştiren sı-nıflardır. Fakat, devrimle iktidara geçen sınıf hangisi olursa olsun halk kitleleri daima devrimlerin başlıca itici gücü olmuştur. Devrimin özelliği denince de : «devrimle çözülen toplumsal (sosyal) gelişkle-rin niteliği ve sonunda hangi rejime vardığı anlaşılır.» Kuzinen (Aynı eser).

Yani, devrimle politik iktidar olan yeni sınıfın hangi üretim i-lişkilerini ortadan kaldırıp, yerine hangi üretim biçimini egemen kılma-yı amaçladığı, devrimin özelliğini ortaya koyar. Örneğin «1789'da Fransız devrimi, burjuva devrimiydi; çünkü feodal ilişkileri ortadan kaldırmayı ve kapitalist düzeni kurmayı amaçlıyordu. Rusyadaki 1917 Ekim devriminin hedefi kapitalist ilişkileri yok etmek ve sosya-list ilişkileri kurmaktı. O halde, özelliği açısından bu bir Sosyalist devrimdi.» Kuzinen (aynı eser).

Şu halde bir devrimde sosyal devrim diyebilmek için; Devrimin tamamlanmasını, amaçlarına ulaşmasını ve devrimi yapan sınıfın kendinden önceki üretim biçimi kalıntılarını tasfiye etmesini, kendi üretim biçimini tamamen yerleştirmesini ve egemen kılmasını bek-lemek zorunlu değildir. Yalnızca, bu amaçlara yönelik devrimle, po-litik iktidar olması yeterlidir. İlerici ve yeni bir sosyal sınıf, kendin-den önceki eski ve gerici sosyal sınıfı devirecek politik iktidar olur olmaz, hemen amaçlarına ulaşamaz, kendi üretim biçimini hemen yerleştiremez ve egemen kılamaz; eski üretim biçimi kalıntılarını da hemen tasfiye edemez. Bu zamana bağlıdır.

«Ayrıca, toplumsal (sosyal) devrimle asılan düşünce, eski top-lumun salt ve basit bir biçimde olumsuzlanması, onun gerçekleştiri-diklerinin inkarı demek değildir. Böyle olsaydı, toplumsal (sosyal) gelişme olmazdı; her devrimden sonra yeni baştan, her yönüyle toplumu yaratmak gerekirdi, insanlık ilkel devreyi aşamadan yerinde sayar dururdu. Gerçekte, toplumsal (sosyal) devrim hiç bir zaman eski topluma var olan her şeyi bir kenara atmaz, ancak eskimiş olanlar, ilerlemeye engelleyenler bir yana bırakılır... Geri kalanı devam ettirilir, korunur ve geliştirilir.» Kuzinen (aynı eser).

Devrimin eski ve gerici sosyal sınıf, bir aksi-devrim ile politik iktidarı tekrar eline geçirmedeği sürece dev sosyal devrim devam eder, sosyal düzen gelişir, değişir ve yeni bir sosyal devrimde gebe- olur. Ancak sosyalist devrimi yapmış bir toplumdaki yeni bir sosyal devrim olmaz.

Ayrıca, «Burjuva sosyal devrimi» ile «Burjuva demokratik dev-riminin nitelik ve amaçları bakımından birbirlerine karşıtılmamak ge-rektirir.

Batı ülkelerindeki Burjuva sınıfları; henüz devrimci sınıf olduk-ları zaman, yani burjuva devrimler çağı denilmez 17 ve 18. asırlar-da, (Nitelik değişmesi olan) burjuva sosyal devrimleri yaparken sı-nıf iktidarlarını kurmuş ve altıyapıda köylüyle toprak, üst yapıya de-mokratik özgürlükleri sağlayan (Nitelik değişmesi olmayan) burjuva demokratik devrimlerini de tamamlamışlar kapitalist gelişme imkânına kavuşmuşlardır.

Fakat bu demek değildir ki; burjuva devrimler çağı aşıldıktan sonra, artık hiç bir ülkede burjuvazi, «Sosyal Devrimini» yapamaz ve yapmamıştır. Doğru olan; burjuva devrimler çağı aşıldıktan sonra burjuvazi, bazı özel şartlarda (Türkiye'de olduğu gibi emperyalizm çağında) «Sosyal Devrimini» yapabilese dahi, artık eskidiği ve (Dün-ya ölçüsünde) devrimci karakterinden çok şeyler yitirdiği için «De-mokratik Devrimini» tamamlamaya. Bundan ötürü Demokratik dev-rimi yapmak görevi de kendi sınıf çıkarları gerektirdiği için İşçi Si-nifına düşer.

Gelecek sayımızda bu konuya da açıklık getirdikten sonra, 1908 Meşrutiyet devrimini (Komprador burjuva devrimi) ve Cumhuriyet Devrimini (Milli burjuva devrimi) ele alacağız. Sonra da «Milli de-mokratik devrim tezi»nin eleştirisine geçileceğiz.

İbrahim TOPÇUOĞLU'nun
TÜRKİYEDE İLK SENDİKA
—SARIKIŞLADA—
1932
Kitabı Basılmaktadır.

(Başarafa 4. Sayfada)

son verildi.

Bütün yazılarını hazırlamasını, T.K.P.'nin Komintern'e kaydının yapılması ve programının bastırılıp icap edenlere gönderilmesi işi Harici Büro'ya havale edilmmişti. 14 Eylül günü mabaada Program ve Nizamname basılmaya başlanmış ve henüz Bak'den ayrılmamış olan Zinoviy ve Ra-dek'e evraklar verilmiş ve 14 Ey-lül tarihliye kayın yapılması rica edilmiştir. Aynı tarihte bir de be-yanname yazılmayarak; Türkiye Komünist Partisi'nin 1. Kongresi'ni yaptığini, Merkez Komitesini ve Genel Sekreterini seçtiğini ve Merkezini Ankara'ya naklederek çalışmasını orada sürdüreceğini bir çok yerlere bildirdi.

Artık bütün mesele, Ankara Hükümetinden, Türkiye'ye nakil müessesinin temin emektii. Ya-zıyımayı bütün kollarından sürdür-yördük. Nihayet 15 Aralık

GELECEK YAZIDA : Mustafa Suphi ve 14 arkadaşın öldürülmesi hakkında T.K.P. Harici Bürosu tarafından yapılan tahkikat —Ahmet Cevat, Şevket Süreyya hadisesi— Dr. Şefik Hüsnü ile Sadrettin Celâ'înin Komintern'den geri çevrilmesi — Türkiye'deki 1925 T.K.P. 2. Kongresi aydınlatılacaktır.

GEREKLİ BİR AÇIKLAMA

Gerçekçi olalım; eski taktikler artık geçmeyecek, artık yutmayıyor. Bu çağda; balonlara tutunup feza uçuşuna çıkacak tehil bulunmaz. Yani kuşak fezası fûza ile gidilebileceğini öğrenmişiz. Her işi darbesiyle patlayana balonlara tutunup fe-zaya gideceği hayaline kapılmız. O, gerçek yolu arıyır.

Dünyaysa Emekçi Dergisinde zamansız öten ses nedir? Kendi cahilliğini ortaya koyan bu sesin sahibi kimdir?..

Birinci sayısından beri alp okuduğum Emekçi Dergisinin sahibi, görünürde genç kuşaktan bir kimsedir. Oysa, Emekçi kadrosunun oldukça eski kimselerin yönetiminde olduğu bilin-mektedir. Kendilerinin de tarihi hatırlı etmesinin ve yalan uy-durmasının sorumluluğuna bilmeleri gerekir. Gerçi, sonunda da yazının Rash Nuri ilerinin çıkarcakı kiptandan alındığı açıkça belirtiliyor, ama bu ifade de Emekçi Dergisini tarihi mesuliyet-ten kurtaramaz. Unutulması ki hen, sosyalist yurdun tarihini yazmaya başladım ve bilhassa genç kuşağı aydınlatmak ve uyar-mak için yazıyorum. Emekçi Dergisi ise kendiliğinden balonları ucuruverdi.

Bu balonlarla ne yapacaksınız. Kimlerin gözünü, yüzünü boyayacaksınız. Siz Şefik Hüsnü'yü koruyayım ve yükselteyim derken; o pek çok yüksek (!) değerde kimseleri onun yanına katmakta kaç yapayım derken özünü çıkarıyorsunuz. Nedir bu distişizim (kasten karıştırmış bir kaç taneisi harik) isim listesiiz?. Şefik Hüsnü'nün, övünerek anlatıldığı 1919 yılından beri birlikte inkılâpçılık ve Komünistçilik oynadığı Parti arkadaş-ları mı?

Genç kuşak ve proletarya sınıfı, bu isimleri okuyunca; bunlar mı imiş bizi kurtarmaya çalışan öncüler demeyecek mi?.. Her birisi yüksek değerde (!) kimseler... Bürokrat ol-muş, patron olmuş, tüccar olmuş ve hatta C.H.P. Genel Sek-reteri olmuş kimseler... Demek Şefik Hüsnü, bunları bu işler için yetiştirmiş, proleter davası için değil, demezler mi?

Ama doğrusu da budur, Şefik Hüsnü kendisi de burjuva-dan gelmiştir. Bu burjuva arkadaşlarıyla inkılâpçılık, komünist-çik oynarken; Aydınlık Grubu adına, Komünist maskesi altında Bulgaristan Komünist Partisi Kongresine katılmış, oradan aldığı cesaretle de, Sadrettin Celâ'î de yanına alarak (çünkü Sadrettin Celâ'î, Türkiye Komünist Partisi Bak'd 1. Kongresine, Şefik Hüsnü'nün tam selahiyetini taşıy başlığıyla iştirak ederek, Şefik Hüsnü'yü temsil etmiş kimsedir) Komünistiğini tescil etti-miş, özüze Moskova'ya İİİ. Enternasyonal Kongresine gitmiş-tir. Fakat arada kimliği ortaya çıkmıştır; çünkü arada T.K.P.'nin, Moskovadaki Harici Büro'suna tayin ettiği varzafle Merkez Komitesi azadları vardı. Ve Şefik Hüsnü burada Komintern Sek-reteri Radek tarafından kibarcı ters yüz edilmiş, kendisine; ha-kiki komünist isnen, memleketine iş ve yöneticisi bulunduğuun Burjuva Partisini kapat, buradaki yoldaşlarla birleş, oradaki mü-cahithleri de toplayıp Kongre yapın ve Genel Sekreter'inizi seçer-tek tam selâhiyete bize gelin denmiş ve ufulanmıştır.

Bunun üzerine; 1. Kongreden sağ kalmış Merkez Komitesi azaları ile birlikte, o sırada Moskova'da Şark Üniversitesinde o-kuyan; Hüsamettin Özdoğu, Nazım Hikmet, Hamdi Şamilov, Şevket Süreyya Aydınmir ve Lâz İsmail de Türkiye'ye gelerek toplandılar. Şefki Hüsnü'nün, Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırka-sı, kayda geçirilmeye şartıyla kapatılarak; 1925 yılı başında Türki-ye Komünist Partisi'nin 1. Kongresi yapıldı. Merkez Komitesi seçildi ve Genel Sekreterliğide Şefik Hüsnü getirildi.

Şunu da kaydedelim ki; Türkiye'de ilk defa değil, ikinci de-fa tovkifiata sebep olan büyük provokasyonu 1927 senesinde yapan Vedat Neditim Tür; Şefik Hüsnü'nün burjuva inkılâpçı ar-kadaşları ile Şefik Hüsnü tarafından T.K.P. 1. Kongresinde, Mer-kez Komitesi onayına sunularak, İra Komitesi sekreterliğine getirilmiştir.

Bunlar tarihi yazımda bütün teferruatıyla anlatılacaktır. E-mekçi Dergisinde ileri sürülen 1932'deki T.K. Partisi İİİ. Kong-reesine de geleceğim ve gerekli olanı anlatacağım. Gicisi olanlar biraz ferahlasınlar. Ben daha Bak'd Kongresini aydınlatıp Türki-ye gelmeden, bunlar ortaya döktüldü. Şu unutulması ki; Dünyaca, en disiplinli ve kademesine bağlı olarak bilinen bir Parti'nin tarihesini veriyorum. Ve tarih çizgisi içinde yürüye-ceğini, şahısların kendileri ile hiç bir aklı vermiş ve kimseye kimin yoktur. Yolunun üzerine sıçranmadıkça, yoluma moloz döktülmeyecek çatışmam. Gayem, tarihi gerçekleri; objektif şe-kilde ve gerekli ayıklamaları yaparak, değerleri seçerek vermek ve yerine oturtmaktır.

13 arkadaşımı ilki seneye yanın hapiste yattığıymız ve 27 Mayıs koltusu duyulduğunda kurtulduğumuz 1960 yılına ka-dar da uzanacağım. Ondan sonrası genç kuşaklara aittir.

İbrahim Topçuoğlu

DÜNYADA NELER OLUYOR

DÜNYADA BUGÜNKÜ GENEL KRİZİN NEDENLERİ - II

AMERİKAN YARDIMININ İÇİYÜZÜ

Geçen sayımızda; 1950 yılından itibaren Sovyetler Birliği'nin başı çektiği Sosyalist Kamp ile, Amerika'nın başı çektiği kapitalist (Emperyalist) kamp arasındaki ekonomik rekabetin ve Amerika'nın dış pazarlarını kaybetmesinin: Kapitalist kamp, özellikle Amerika'yı bir genel krizin içine doğru ittiğini rakamlarla belirtmiştik. Ve iş pazarı daha az faiz almaları, yeni kurulmuş işletmelerin mülkiyetini, bu işletmelerin kuruldukları yerlerdeki halklara terketmeleri gerekirdi. Bu suretle az gelişmiş ülkelerin gerek satış, gerekse kredi pazarı olmaları sağlanabilirdi. Telcelci kapitalizmin aşırı kâr hırsı, batınatındaki bu özel-lik, onu bu şekilde davranmaktan alıkoymuyordu.

Fakat Amerikan ekonomisinin askerleştirilmesi ve silahlama yarışıda da iç pazarı geliştirilememiş, ekonominin yıllık üretimdeki artış ritimleri ortalamasını pek fazla yükseltmemiştir.

«1960-61'deki askeri bütçenin aşağı yukarı 21 milyar doları sa-vaş malzemesi ve askeri donatım satın alımı için sarfedilmiştir. Bu siparişler ve girişimler, Amerikan ekonomisinin askeri programa sıkı sıkıya bağlamış kılınmaktadır.

«Ama ekonominin bu askeri mühevviski nereye varır? Son beş yılda Amerika Birleşik Devletlerinin sadece dışındaki askeri masrafları 220 milyar dolardır. Bununla beraber, yıllık üretimdeki artış ritimleri ortalaması pek az yükselmiştir: % 2,5'dan az. Silahlama yarışçı, Amerikan ekonomisini son dört yılda patakl veren iki buhrandan kurtarmamıştır.

«... ekonominin askerleştirilmesi, iktisadi güçlükleri azaltmak şöy-le dursun, tersine, çağdaş kapitalizmin ekonomik kararsızlığını asıl sebeplerinden biri olmaktadır. Birleşik Amerika Devletlerinin bütçesi dünyanın en yüksek askeri bütçesidir ama, buna karşılık, üretimdeki artış ritimleri son derece yavaştır.»

«Demek ki, Amerika Birleşik Devletlerinin askeri masraflarındaki devamlı artışın iç pazarı geliştirilemeyeceği görülmektedir. Bu da Ame-rikan ekonomisinin gelişmelerini arttırmaktan başka bir sonuç ver-mez. «Savaş üretimi için daha çok para sarfediince kapitalist ekono-mi daha kararsız, gelişmeleri daha keskin olur.»»

«Silahlama yarışçı bir refah faktörü olamaz diyor sosyalist ikti-satçıların fikrini hayat tamamen doğrulamıştır.»

Buna karşılık Amerikan silah sanayicisi kapitalistler daha fazla kâr ederek, daha çok zenginleşmişler ve Pentagon'un ülke içindeki kontrolü ve nüfuzu artmış ve büyük bir ekonomik kudrete sahip ol-muştur.

Oysa iç pazar ancak; işçilerin gerçek ücretlerinde, çiftçilerin gerçek gelirlerinde esaslı bir yükselme; çalışan nüfusun sayısında önemli bir artış sağlanmaya ve bunun sonucu olarak Amerikan vatan-daşlarının ferdî tüketimlerini arttırmak suretiyle geliştirilebilir.

Amerikan ekonomisine hakim olan tekellerin bu yola başvurma-ları ise kapitalizmin tabiatına aykırıdır. Daima artan kârların peşinde kosmak tekellerin öz tabiatıdır. Bu yüzden tekellerin kendiliklerin-den işçi ücretlerini yükseltmek, ferdî tüketimleri arttırmak suretiyle iç pazarları geliştirilemez bekenemez.

Tam tersi, ikinci dünya savaşından sonra yani, 1944 yıllardan itibaren Amerikan işçilerinin ücretleri, 1955 yılına kadar düşüş kay-detmiştir. 1955 dekü Amerikan işçilerinin ortalama gerçek ücreti 1944

Türkiye İşçi Partisi yeniden kurulurken ...

BELGELERLE 1920 - 1946

Neden iki Sosyalist Parti

1946

— III —

İbrahim TOPÇUOĞLU

Ben, Mustafa Böklüce'yi 1921 yılı Mayıs ayında Rusya'da Stavropol şehri Devlet Hastanesinde tanıştım. Ağabeyim Osman Topçuoğlu, Stavropol şehrinde hem okuyor ve hem de kundura fabrikasında çalışıyordu. Zamanla yetişmiş, 1918 yılında gizme dikiz ustası olmuş, hem de fabrikada gençlik kolu başkanı (komsomol) olmuştu. Rus ihtilaline, fabrika işçileri ve gençlik kolları, bolşeviklerle birlikte iştirak etmiş, zafere ulaşmışlardı. Ağabeyim şehirde bulunan Türklerle ve bilhassa genç Türklerle de temas kurmuş ve siyasete karışmıştı. Bu arada Maksut Ekşi, Ali Rıza Keskin, Mustafa Suphi ve Mustafa Böklüce ile de tanışmış, 14 Temmuz 1919 tarihinde «Türkiye Komünist Partisi Kurucu Komitesi» ni kurmuşlardı. 1920 Eylül ayında Bakü'de Türkiye'den gelen delegelerle «1 inci Kongresi» ni yapan «Türkiye Komünist Partisi» ne iştirak etmiş, «Merkez Komitesi» ve «Gençlik Kolu» âzâlığına seçilmişti. Mustafa Suphi ve arkadaşlarını yola çıkardıktan sonra dönerken tifoya yakalanmış ve yatırıldığı Stavropol şehri Devlet Hastanesinde 16 Nisan 1921 yılında ölmüştür. Mustafa Böklüce ile hastaneyi ağabeyimi ziyarete geldiğinde tanıştık ve ağabeyim öldüğünde de cenazesine beraber iştirak etmiştik.

Mustafa Böklüce ile 1928 senesinde tekrar Türkiye'de buluştuk. Ancak, onun Rusya'da geçen hayatını Ali Rıza Keskin'den (T.K.P. Kurucu Komitesi üyesi) dinlemiştim. Ali Rıza Keskin yalnız Mustafa'ya değil «Türkiye Komünist Partisi» kuruluşunun tamamını ve esasını bana bütün teferruatına kadar anlatmıştı. Bilâhaze 1947 yılında Harbiye Askeri Cezaevinde Mustafa Böklüce'nin (T.K.P. Partisi Kurucu Komitesi Üyesi) ağzından da dinlediğim bu tarihçeyi Ali Rıza Keskin'den naklediyorum. Ali Rıza diyor ki:

T. K. P. İLK KURUCU KOMİTESİ NASIL MEYDANA GELDİ

«Ben babadan fırıncıyım. Karadeniz Ardeşen kasabasında doğdum ve büyüdüm. Saratov şehrinde pasta fırını ve pastanemim vardı. Türkiye'de ilk okulu bitirmiş ama okumanın peşini bırakmamış, Rusya'da da okumaya devam etmişim. Okumaya çok merakım vardı. Elime ne geçerse okuyordum. Rusya'da inkılapçılar, broşürler yayınlıyorlar, kitaplar dağıtıyorlardı. Evvelâ gençlik heyecanı, sonradan fikri bağlılıkla sosyal demokrat, sosyalist ve nihayet Komünist teşkilâtına girdim. Bunlar evvelâ Bolşeviklerce gizli idare ediliyordu ve ihtilalden sonra da açık olarak çalışmaya başladık.

Çarlık Rusyası zamanında, o devirlerde Karadeniz kıyılarında yaşayan Lâzlar, Çerkezler ve Gürcülerin işyeri ve pazaryeri Rusya idi. Oraya gidip gelmek serbest idi. Bunun için Batum, Poti, Tiflis, Bakü, Kerç, Odesa, Kırım, Rostov, Saratov, Stavropol, Kazansk ve Moskova'ya kadar uzanan bölgelerde çok sayıda Türkler vardı. Bilhassa Rusya'da Lâzların bulunmadığı şehir, hemen hemen yoktu. Lâzlar muhtelif zenaatlarda çalışır, usta kimselerdi. İnkılapçı, ileri görüşlü, sözünün eri ve cesurdu. Millî Mücadelemede Mustafa Kemal; Lâzların cesareti ve mertliğine güvenerek Samsun'a çıkmış ve başlıklı delikanlılarla ta Ege denizine kadar akıp gitmişti.

Bu inkılapçı kimseler, Rusya'da da Çar mezalimine karşı inkılapçı Bolşevikleri tutmuş ve Rus ihtilaline de büyük katkıda bulunmuşlardı.»

Ali Rıza Mustafa Suphi'yi de şöyle anlatmıştı: «Mustafa Suphi, 1883 yılında Trabzon ilinin Giresun ilçesinde doğmuştur. Babası valiliklerde memuriyet hizmetinde bulunduğu ve bir çok yerlerde memuriyete

gönderildiği için, Mustafa Suphi de muhtelif yerlerde tahsiline devam etmiş ve İstanbul'da hukuk tahsilini tamamlamış, sonra da Paris'e doktora için gitmiş, bitirme tezini de «Türkiye'deki Zirai Teşkilâtın hâl ve istikbali» üzerine vermiştir. Bu tez, kurulmuş jüri heyetine çok beğenilmiş ve 1911 senesinde Fransa'da okunmuş ve kongre tutanağına yazdırılmıştır. Bu suretle tahsilini Fransa'da tamamlayarak İstanbul'a dönmüştür. İstanbul'da muhtelif okullarda öğretmenlik yaparken, Tanin, Servet-i Fünun gazetelerinde de yazılar yazmıştır. Paris'te tahsilde iken muhtelif siyasi eserler okumuş, konferanslar takip etmiş ve gençlik hareketlerine karışmıştır. Dönüşünde Türkiye'de de İhtihat ve Terakki istibdadına karşı mücadele etmiştir. Mahmut Şevket Paşa'nın öldürülmesinden sonra Sinob'a sürgün edilmiş ve bir müddet orada kaldıktan sonra 1914 yılında tertiplenen Rusya'ya kaçma plânına iştirak etmiş ve Odesa'ya geçmiştir. Mustafa Suphi, Odesa'dan Kırım'a, Kerç limanında bulunan akrabası Murat Sarı'nın yanına gitmiş, oradan da Moskova'da fırın ve pastanesi bulunan akrabası Oflu Maksut Ekşi'nin yanına geçmiştir. Uzun bir zaman Maksut Ekşi'nin fırın ve pastanesinde kâtiplik yaparken, Bolşevik Komünistlerinden olup geniş Marksist-Komünist bilgiye sahip Maksut Ekşi tarafından esaslı şekilde, Komünist-Marksist, teşkilât ve mücadele taktikleri üzerinde eğitilmiş ve yetiştirilmiştir.

1916 yılında, Çarlık düzeni tehlikeli anlar yaşamaya başlayınca; esaslı iş sahibi olmayan ve göze batan yabancıları toplayarak Uralsk ve Simbirsk'e sürgün ettiler. Esir alınan Türk askerlerini ve yakalanan Bolşevikleri de aynı kamplara gönderiyorlardı.

Mustafa Suphi, bu bölgede de Maksut Ekşi'nin kendisini Bolşevik - Komünistler ile tanıştırması neticesinde onlar tarafından da yetiştirilmiştir. Bu arada esir olarak Uralska'ya gönderilmiş olan, a teşli genç Mustafa Böklüce de, dikkati çekmiş ve Mustafa Suphi tarafından ele alınarak Bolşevik-Komünistlerinin de yardımıyla kısa zamanda esaslı bir Marksist-Komünist bilince kavuşturulmuştur.

O sıralarda 1917 ihtilali patlamış, süratle gelişmiş ve Rusya'nın her tarafında ihtilâl ordusu zafere zaferle koşmaya başlamıştı. Nihayet 1918 yılı 10 Martında Lenin ve arkadaşları Moskova'ya siyasi başkent olarak kabul edip, Halk Komiserleri Moskova'ya yerleşince, sürgünde olanlar hürriyetlerine kavuşmuş, bunlarla birlikte diğer sürgün Türkler de kurtulmuşlardı. Artık Rusya'nın her tarafında konferanslar tertipleniyor, halk ve gençlik bilinçlendiriliyordu. Osman Topçuoğlu da dahil, gençlik (komsomol) kolu ile Saratov şehrine gelmişler, konferanslar tertipliyorlardı. Benim de samimi arkadaşım olduğum için, sık sık eve uğruyor ve ben de konferansları takip ediyordum.

Tam bu günlerde ben fırında bulunduğum bir anda fırının önünde iki atlı kızak durmuştu. O sene kış çok sert geçiyor ve kar, tipi göz açtırmıyordu. 20 Mart 1919 yılında bulunuyorduk. Kızıktan üç kişi çıktı, bunlardan Oflu Maksut'u hemen tanıdım. Fakat diğer iki kişiyi tanıyamıyordum. Maksut Ekşi, Moskova'dan bu kış kıyamette boğuna gelmezdi, hemen dışarı çıktım ve fırına bitişik olan evime davet ettim. Antrede kürlü paltolarını, çizmelelerini ve Türk tipi kalpaklarını çıkarıp salona girdiklerinde, oturmadan evvel Maksut onları bana Türk Komünistlerinden Mustafa Suphi ve Mustafa Böklüce yönlendirdi, diye tanıttı. Beni de, bu da Türk Komünistlerinden Ali Rıza

diye takdim etti. Karşılıklı oturduk. Hoş beş ederken onlara dikkatle baktım; Mustafa Suphi 30-35 yaşlarında, kara kaşlı, kara gözlü, ince siyah bıyıklı ve keskin bakışlı, yakışıklı bir adamdı.

Mustafa Böklüce ise, 22-24 yaşlarında sarışın, güzel bir delikanlı idi. Her ikisi de uzunca boylu ve her ikisi de iyi giyinmişlerdi. Sıcak gayiar gezip, Rus işi sıralanmaya başlayınca (Rusya'da çok çay içilirdi) Mustafa Suphi konuşmayı açtı.

«Gönderdiğimiz sürgün yerlerinde bir kaç yüz esir Türk askeri vardı, bunlarla temas ettik, içlerinden sekiz - on eleman yetiştirebildik, Mustafa Böklüce onları içinden çıkmış çok kıymetli arkadaşımızdır. Bizleri yetiştirip Bolşevik - Komünist Partisine kaydırttiren Maksut ağabeyimiz gibi, meğer Rusya'da tahmin etmediğimiz kadar çok Türk Komünist varmış. Moskova'ya yerleşen Sovyetler hükümeti idarecileri, Lenin, Stalin, Troçki, Zinoviyev yoldaşlarla konuşarak Moskova'da Türk Komünistleri Bürosu diye bir yer açtık. Bir taraftan Türkiye'deki Millî Mücadele hareketini izliyoruz ve Mustafa Kemal'e de muhabereye çalışıyoruz, Türkiye'ye nasıl bir yardımda bulunabileceğimizi araştırıyoruz, diğer taraftan da burada başlangıç olarak; Türkiye Komünist Partisi'ni kurup onu resmi kanallara bildirmek istiyoruz. Onun için ilk Kurucu Komiteye teşkil edecek değerli arkadaşları seçmeye çalışıyoruz.»

Maksut Ağabey, Saratov'da kıymetli bir arkadaş var, gidip onunla görüşelim ve onu da Kurucu Komiteye alalım teklifinde bulundu, sizinle tanışmak ve görüşmek üzere bizi buraya getirdi. Bu hususta fikrinizi bize söyler misiniz?» demişti. Hemen aklıma ağabeyim Osman gelmişti. İki gündür bizim şehre bir gurup olarak gelmişler, konferanslar tertipliyorlardı. Daha dün onunla konuşmuş-tum ve memlekete gitme hasretiyiyle yandığını söylemişti. Siz çaylarınızı için, ben fırına kadar geçip işleri tanzim edip atları ahıra çektirir, yemlerini de verdiririm (o devirde motorlu araçlar yoktu. İşler araba ve kızaklarla görüldü) gelirim dedim ve hemen birini geçtim. Açık göz işçilerden birini Osman'ı bulup beraberinde getirmesi ni tembihleyerek gönderdim. Onlar konferansları akşam ve gece verdiklerinden şimdi kaldıkları otele olmaları gerekirdi. Çünkü saat 11'di ve onlar öğle yemeklerini otel lokantasında yerlerdi. Ben biraz daha oyalandıktan sonra eve döndüm ve konuyu girmeden oyalama konuşmaları yapıyordum. Maksut benim bir maksadım olduğunu anlamış ve konuşmaları başka yollara saptırmada bana yardım ediyor ve bir yandan da koca sakalını sıvazlıyordu. Maksut, bıyıklı, saçlı ve sakallı idi. Biz ona Karl Marks ismini takmıştık ve hakikaten kafası müthiş çalışırdı, ama bu anda o da merak ediyordu. Osman'ı tanırdı, fakat bu şehirde olduğundan haberi yoktu. Yarım saatten fazla zaman geçmişti ki ki konuyu girmememizden Mustafa Suphi'nin endişelendiği artık açıkça seziliyordu.

Saat 12'yi çalıyor ve kapısı açılır bitişik yemek odasında yemek masası donatılıyordu ki antre kapısının açıldığını duyduk ve birkaç dakika sonra Osman Topçuoğlu salon kapısını açmış içeriye girmişti. Çizmelerini çıkarmamış, yalnız paltosu ile şapkasını antrede bırakmıştı. Salon kapısı önünde durmuş başını eğip kaldırarak (Zdrasvütyi Drüzya) merhaba dostlar diye selâm vermişti. Vay, vay, vay bu ne sürpriz diye ilk ses Maksut Ekşi'den gelmiş, ayağa kalkmıştı. Onun arkasından Mustafa Suphi ve Mustafa Böklüce de ayağa kalkmışlardı. Osman Topçuoğlu'nun sırtında Partizan giysisi vardı, giysisinde de Komsomol yıldızı takılıydı. Maksut gidip Osman'a sarıldı ve sonra dönerek; bu Osman Topçuoğlu,

bunlar da Türk Komünistlerinden Mustafa Suphi ve Mustafa Böklüce diye takdim etti. El sıkışıp kucaklaştıktan sonra tam oturacaklardı ki, haydi sofraya diye çağırıldı ve hep birlikte sofraya başına geçtiler. Bir araya gelmiş dostların bir kaç kadeh votka içmesi ile endişeler dağılmış, yüzler gülmüş, ortalağa neşe dolmuştu.

Bu kez konuyu Maksut açıkladı. Konuştuk; ben ve Osman dahil Komitenin 7 kişi ile kurulmasına oybirliği ile karar verdik. Mustafa Suphi; eğer bize yetki vererseniz, Kadri Erzurumlu zaten Moskova'da, onunla mutabıkız. Murat Sarı Kerç'te, onunla da temas ederiz, zaten mutabakatımız vardır. Biz Moskova'da program hazırlar, sizlere duyuruz; Moskova'ya gelirsiniz, dediler. Beş kişi orada idik ve ekseriyet vardı, hemen Mustafa Suphi'ye hazırlık yetkisini verdik. Öğleden sonra kızığa binip Moskova'ya gittiler.

Ali Rıza Devamla: 12 Temmuz 1919 günü ben de Moskova'ya gittim. 7 kişi toplandık, durumu inceledik, hazırlanmış 25 maddelik Kurucu Komite programını onayladık. Bu suretle Türkiye Komünist Partisi ilk Kurucu Merkez Komitesi 14 Temmuz 1919 tarihinde kurulmuş oldu. Mustafa Suphi neşriyatlarla girişmiş, Türkiye ile sıkı temas sürdürmeye çalışıyordu. İki ay sonra Eylül ayında Moskova'da toplanmıştık Mustafa Suphi; bize:

Türkiye'den kaçıp, Azerbaycan ve Gürcüstan'a geçmiş olan Enver Paşa ve bir kaç taraftarının Türkiye'deki Millî hareketi arka dan vurmak gayesiyle hareket ettiklerini ve esir askerleri de kandı rarak kendilerine çektiklerini, bunlarla bir ordu kurmaya çalıştıklarını haber aldık. Bu Türkiye'nin kurtuluşu için büyük bir tehlikeydi. Türkiye'de, Mustafa Kemal, Anadolu'ya geçmiş Millî bir ordu kuruyor; eğer Mustafa Kemal istila ordularını mağlup edemezse; Enver Paşanın istilasına uğrayacak ve Padışahlık yeniden ihya edilecektir. Sovyetler de bunun farkına vardılar ve Kafkas Milletleri işini ele aldılar demişti.

Bunun üzerine Maksut'un tanıdıkları vasıtasıyla Türkiye'ye araştırıcılar gönderdik. 15 Ağustos 1919'da tekrar Moskova'da toplan-dık, gelen haberlerden Türkiye'de muntazam ordu kurulmaya çalışıldığını, fakat silâh, cephane ve para sıkıntısı çekildiğini tespit ettik. Erzurum'da Halk Hârekâtı Kongresi toplanmış ve Mustafa Kemal re-sisiğe getirilerek, idareyi ele almıştı. Erzurum'da bulunan Kâzım Karabekir Paşa, kendi askerlerini hududu bekliyorum diye Mustafa Kemal Paşa'ya vermiyormuş. Bu haberi tespit ettikten sonra Mustafa Suphi, bizzat Lenin'e çıkıp konuşmuş ve durumu bildirmiş, yardım istemişti. Bilhassa Lenin ve Kafkas bölgesine bakan Stalin bu isteği iyi karşılamış ve öncelikle ele alınacağını söylemişlerdi. 30 Ağustos 1919'da toplanmış-tık, Sovyetlerin Mustafa Kemal'e hemen temas kurulmasını kararlaştırdığını öğrendik. Bunun üzerine Mustafa Suphi de Kurucu Komite namına bir mektup göndererek Mustafa Kemal'e teşekkür-müzü ve müsbet neticesini bildirmiş-ti. Nitekim kısa bir zaman sonra, Ankara Hükümetiyle temas kurulmuş ve bir kaç Sovyet Ordu Komiseri ile silâh, cephane ve paranın, Hareket Orduları Kuman-danı ünvanını alan Mustafa Kemal'e gönderilmiş olduğunu sevinçle öğrenmiştik. Bu arada, kaynamakta olan Şark Milletlerinin meselesi de süratle ele alınmış ve Sovyetler tarafından bir Şark Milletleri Kurultayının toplanması hazırlığına başlandığını Mustafa Suphi bize duyurmuş ve hazırlık yapmamızı bildirmişti.»

BAKÜ'DA ŞARK MİLLETLERİ KURULTAYI TOPLANİYOR

Ali Rıza Keskin anlatmasına devam etti:

«Bu arada Mustafa Suphi, gazete işleri için Kırım'ın Kerç limanında bulunan Murat Sarı'nın yanına gitmişti. Orada Murat Sarı'nın evinde misafirler vardı. Bunlardan biri sarışın bir kız, diğeri de kızın annesi yaşlı bir kadındı. Bunlar Novorosiyk şehrinde yaşayan bir Türk ailesindendi. Ev büyüktü ve bir kaç odası vardı. Suphi bir otele kalayım dedi ise

de bırakmadılar ve evde alıkon-du. Misafir kız; yüksek iktisat okulunu bitirmiş, 25 yaşlarında güzel bir kızdı. Okul sıralarında piyoner, sonra komsomol olmuş tanıştıkları sırada da parti namzediydi. Uyanık bir kızdı. Mustafa Suphi ile siyasete dalar herşeyi unutulardı. Mustafa Suphi daha önceleri Murat Sarı'nın evlerine gelir ve ertesi günü hemen kaçardı. Ama bu sefer üçüncü günü de kalınca, Murat Sarı şüphelendi ve Mustafa Suphi'ye; «kız güzel, fikrine de uygundur, istersen sana isteyelim» dedi. Olur, cevabı alınca karısına söyledi o da kıza sordu. Kızın da razı olduğu görülünce işi kızın anasına söylediler; ben razıyım ama evvelâ babasının rızasını alalım dedi. Kızın ismi Semiramisdi, onu Semra diye çağırırlardı. Bu iş böylece sözle bağlandıktan sonra Mustafa Suphi Moskova'ya döndü.

Türkiye'de iştirak kurabildiklerimiz; Moskova'da Mustafa Suphi Sekreterliğinde bir Komite kurduğumuzunun T.K.P. ilk Kurucu Komitesi olduğunu ve Sovyetlerce kabul edildiğini Türkiye'ye gelip gücünü katılmak istediğimizi ve bunun için gerekli çabanın gös-terilmesini beklediğimizi bildirdik. Ankara Hükümetiyle de yazışmayı sürdürdük. Mustafa Suphi; Türkiye'ye geçerez, teşkilâtı yayar ve en kısa zamanda Kongre toplanır, Parti ünvanıyla Komintern'e yazılırız diyorlardı. Ama Türkiye'den bir türlü beklediğimiz giriş müsadese gelmiyordu.

Bu sıralarda S.S.C. Birliği, bir bildiri yayınlıyor; Şark Milletleri meselelerini konuşmak ve bir karara bağlamak düşüncesiyle Bakü'de 1 Eylül 1920 günü Şark Milletleri Kurultayının toplanacağını, iştirak edecek toplulukların delegelerini seçip Kurultaya göndermelerini, iştirak edecek grupların daha evvel müracaat etmelerini ve yer ayırtmalarını ilân ettiler.

Mustafa Suphi, resmi makamlara Komitemiz namına müracaat etmiş ve kadromuzu bildirerek Bakü'de Komitemize büyük bir ev tahsis ettirmişti.

Türkiye'ye gelip orada bir Kongre yaptırılmadığına göre ve eğer o zamana kadar Türkiye'ye giriş izini de çıkmazsa; Bakü'de yapılacak Kurultay toplantısından istifade ederek, Türkiye'den delegeler toplar ve Kongremizi burada yaparız diye bir karar aldık ve hazırlığına da başladık.

Ben, Komitemize bağlı 5 asker olarak Bakü'ye gittim. Bize veri-

Mustafa Böklüce, Kadri Erzurumlu ve bir kaç Partili asker de Moskova'daki büroda kalmışlar, gerekli irtibatı sağlıyorlardı. Bakü'de kısa zamanda hazırlık yapılmış, tertibat alınmış ve Yeni Dünya gazetesinin yayınlanmasına girişilmişti. Artık Bakü, delegelerle dolmaya başlamıştı. Bizim ev ve gazete bürosu da devamlı misafirlerle doluyordu.

Bu arada Mustafa Suphi'nin yanına Kadri Erzurumlu'yu da katarak Murat Sarı'nın yanına gönderdik. Oradan alınan habere göre; söz kesilmişti ve nikâhı kıyılarak kıza alıp geleceklerdi. Evdeki ayrı bölmeyi onlara hazırlamıştık. Yol epey uzun sürmüş, Kerç'ten Novorosiyk'e gidilmiş, orada da mahalli evlendirme dairesinde nikâhları kıyılmış ve kızın babasının uğurlama sözleri şöyle olmuş:

«Siz ikiniz de birbirinize uygunsunuz, bu hayat yolculuğunuz hem çok uzun ve hem de çok kısa olabilir, ama çok şerefli bir yolculuktur bu, birbirinizi koruyun» demiş ve Semra'ya küçük bir brovnik tabancası hediye etmişti. Semra onu hep çantasında taşır, gezmeye gittiğinde, nişan alır ateş ederdi.

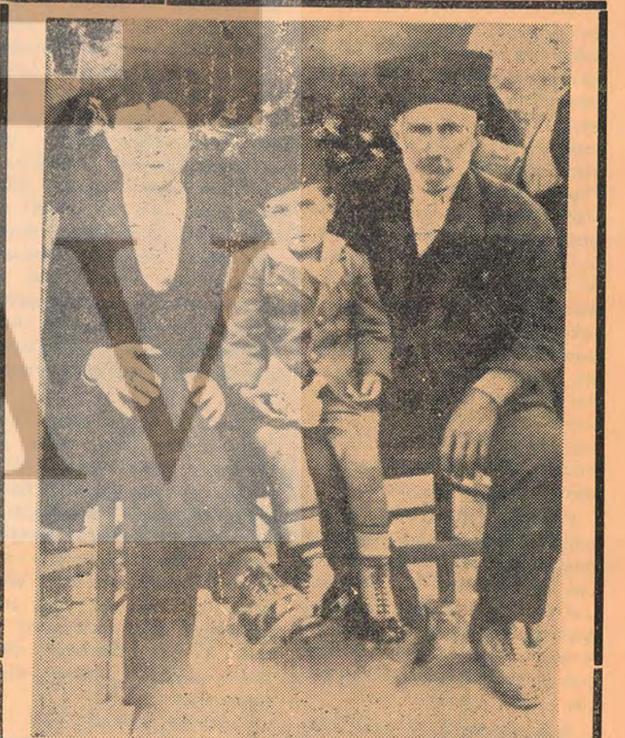
Bakü'ya geldiklerinin ertesi günü, evin salonunda bir tanışma yemeği hazırlanmış ve 20 kişi masaya oturmuştuk. Kapıda Semra bizi karşılarken üzerinde bordo renkli bir tayyör, ayağında kahverenkli iskarpin ve başında da kahverenkli bir beresi vardı, saçları sarı ve gözleri yeşildi. Mustafa Suphi hepimiz birer birer tanıştırmış ve o da yanımıza gelerek ayrı ayrı elimizi sıkmış «yemeğimize şeref verdiriniz» diye temiz bir Türkçe ile konuşmuştu.

Semra okulda daktilo yazmasını öğrenmişti, biz de bir Fransız daktilosu elde ettiğimiz için büro işlerimizde çok yardımcı oluyordu. Büroya Semra bakmaya başladığından beri bütün muhabere, vesair işlerimiz düzene girmiş rahat etmiştik.

Semra'nın yemeğine Mustafa Böklüce de diğer arkadaşlarla birlikte Moskova'dan gelmiş ve artık bütün kadro ile Bakü'de toplanmıştık.»

Ali Rıza anlatmasına devam etti:

«Türkiye'ye haberler salıyor, gelen delegelerle konuşuyor ve herbiri hakkındaki malumat topluyorduk. 15 Ağustos 1920 tarihinde ağabeyim Osman da fabrikasından izin alarak gelmiş, aramızda katılmıştı. Bu arada Türkiyeden Şerif

1927 yılında Sovyetler Birliği'nden gelip İzmir'e yerleşen İbrahim Topçuoğlu. Yanındakiler babası Ali Topçuoğlu ve kardeşi Kâzım Topçuoğlu.

len evi teslim aldım. (Narodniy dom) Halk Evi'nden gerekli eşyayı tamamladık ve yerleştik. Fırını devretmiş, kendimi artık tamamen Parti işine vermişim. 1 Mayıs 1920'de artık teslim aldığımız evin bütün işleri bitmişti. Koca evin bir kısmını büro, bir kısmını yatakhane olarak ve ayrıca bir kısmını da misafirler için düzenlemiştik. Maksut da fırını ve pastaneyi kardeşine bırakmış. Mustafa Suphi ile birlikte 1 Temmuz 1920 günü Bakü'ye gelmişlerdi. (Devamı 4. Sayfada)

(Baştarafı 3. Sayfada)
kup Kınaloğlu; (İstanbulda faaliyet gösteren burjuva münevverlerinden kurulu ve Şefik Hüsnü Sekreterliğinde bir İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası var, onlardan delege geldi mi?) diye sordu. Ethem Nejat ve Mustafa Nermi onları namına geldiklerini söylediler. Ellerinde bu Parti namına söz sahibi olduklarına dair tatmin edici bir yazı olmadığından, Komite toplanarak Şefik Hüsnü'ye bir yazı gönderilmesine karar verdi. Bu yazıda; T.K.P. 1 inci Kongresinin yapılacağı bildiriliyor, «bizzat gelmeniz tercih edilir, şayet gelmeyecek iseniz ve T.K.P. kuruluşunu kabul ediyor ve Kongre'nin alacağı kararlara aynen uymayı düşünüyorsanız, yazılı kabul teskerenizi ve üçüncü bir delege daha göndererek bu üç kişinin sizin grubunuz namına Kongre'ye katılmaya ve Kongre kararlarına grubunuz namına imza koymaya izinli olduklarına dair teskere yollamanızı ve üçüncü elemanınızı bekler başarılar dileriz» deniyordu. Bu mektup Türkiye'ye en kolay gidip gelebilen Yakup Kınaloğlu ile gönderildi.

Bakü'de 2000 delegeyi aşkın bir kalabalık toplanmış, delegeler arasındakiler Enver Paşa'nın üniformalı adamları da azametle dolmaya başlamıştı. Onun adamları yaptıkları propoganda da; Mustafa Kemal kazanamaz, boşuna vakit kaybediliyor, Türkiye'yi yine Enver Paşa kurtaracaktır diye propoganda yapıyorlardı. Diğer taraftan da bizim Yeni Dünya gazetesi, Mustafa Kemal'i ve Milli Harekâtı tutuyor ve gazete kapışılarak okunuyordu. Enver Paşa buna dış biliyor, ama bir şey yapamıyordu. Nihayet ilân edildiği gibi Bakü'de Büyük Tiyatro salonunda o zamanki Sovyetler Birliği idarecilerinden; Zinovyef, Radek ve daha birkaç yetkili kişi tarafından 1 Eylül 1920 günü saat 10'da Şark Milletleri Kurultayı toplantısı açıldı.

Azerbaycan Cumhuriyeti ve İnkılâp Komitesi Başkanı Neriman Nerimanov açış konuşmasında; Kurultayın Lenin, Stalin, Trotsky'nin, fahri başkanlığı ve Zinovyef ile Radek'in fiili idaresinde devam edeceğini bildirmiş ve 3 kişilik Kongre Başkan Yardımcısı, 9 kişilik Başkanlık Divanı heyeti, 10 kişilik İdari İrtibat Komitesi ve 30 kişilik Kontrol ve Koruma ekibinin vazifelenmesini teklif etmişti. Hazırlanan 3 kişilik Kurultay Başkan Yardımcılığı listesinin başında Mustafa Suphi adı bulunuyordu. Adı okununca salonunda bir alkıştırmış, her taraftan kabul, kabul diye sesler yükseldi ve umumun kabulüyle Birinci Başkan Yardımcılığı seçildi. Diğer ikisi de seçildikten sonra Başkanlık Divanı seçimine geçildi. Bu 9 kişilik Başkanlık Divanına, bizden Maksut Ekşi ve İsmail Hakkı seçildiler. 10 kişilik İdari İrtibat Komitesine de bizden Hilmi Celâl, Kadir Erzurumlu ve Mustafa Börlüce seçildiler. 30 kişilik Kontrol ve Koruma Komitesine de bizden Murat Sarı ve asker yoldaşlarımızdan 3 kişi seçilmişti. Ben, Osman, Ethem Nejat, Mustafa Nermi ve diğer asker yoldaşlar bu arada yapacağımız T.K.P. Kongresi işleriyle de uğraşıyor, gazetenin (Yeni Dünya) tevziini yaptırıyor ve gelen gidenle alakadar oluyorduk.

Kurultaya Türkiye'nin birçok bölgelerinden; bir çok isimlerle gruplar gelmişti. Kendini Komünist sayan, Sosyal Demokrat sayan ve Müslüman Bolşevik sayan, Mukaddesatçı Sosyalist sayan, ve doğrudan doğruya Bolşevik sayan gruplar almıştı, iştiirak belgesi almışlardı.

Anlaşıyordu ki; bir çokları Kurultaya katılabilmek için kendilerine bir grup yapmış, bir isim takmış ve hakikatte bir şey ifade etmeyen ve temsil kabiliyeti olmayan kişilerdi. Hatta Ankara Hükümetinden bize henüz bir cevap bile gelmemiş iken, İbrahim Tali zat başkanlığında bir heyet gönderilmiş ve Türkiye Büyük Millet Meclisini temsil Kurultaya katılmıştı. Bu durumda bize çok düşünmek ve iyice elemek düşüyordu. Komitemiz toplanarak durumu konuştu. Türkiye'den resmi bir yazı gelmedikçe bütün işimizi gizli hazırlamak, hatta Kongre yeri ve gününü gizli tutmak ve son güne kadar Kongremize iştirak edecek delegelere dahi söylememek kara-

rını aldık. Buna bilhassa şu sebepler bizi mecbur etmişti:

1 — Ankara hükümetinden Türkiye'ye girip, çalışmak izni henüz gelmemişti.

2 — Ankara hükümeti doğrudan doğruya bizle temas kurmadan Türkiye heyetini göndermişti.

3 — Kişisel çıkarları olan birçok kimseler siyasi görünüyorlardı.

4 — Enver Paşa, hem bize ve hem de Ankara temsilcilerine iyi gözle bakmıyor ve mukaddesatçıları kızdırtıyordu.

Bütün bu sebeb ve görüşler yüzünden, bizler açıktan açıkça Türkiye Komünist Partisi diye bir Kongre yapılmasını hatalı gördük ve işi gizliye almaya karar verdik.

Bu arada Kurultay toplantısına devam ederken, bir çok meseleler ortaya dökülüyor ve görüşümüzü doğruluyordu. Meselâ, Kurultayın üçüncü günü istekler sırasına göre, saat 16.00 da konuşma sırası Enver Paşa'ya gelmişti. Kendisine, hazırlanarak kürsüye gelmesi bildirildi. Başkanlık koltuğunda Zinovyef yoldaş oturuyordu. O güne kadar Enver Paşa'nın oturduğu sağ dip ioca ve koltuklarda başka paşalar, ve süslü kıyafetlerle beyler de vardı ve etraflarında büyük bir kalabalık bulunuyordu. Enver Paşa, azametli bir tavırla yerinden kalkmış elinde bir tomar kâğıt kürsüye doğru, taraftarlarının alkışları arasında bir kaç adım atmıştı ki; sol dip taraftan gür ve kalın bir ses salonu doldurdu. Bütün başlar o tarafa çevrilmişti. Bu ses şöyle diyordu: «O bir kâğıtdır, ona söz yok! Zinovyef yoldaş, ona söz vermeyin. O kimin namına konuşacak? Öldürttüğü binlerce Türkün namına mı; yoksa ölümle karşı karşıya bırakarak kaçtığı Türk vatandaşı ve Türkiye vatanı namına mı? Paşa diye kendisini satan bu adam, Türkler adına tek bir söz dahi konuşamaz. Mustafa Kemal gibi Milli Mücadele kahramanları arasında değil de, buralarda ne işi var. O onların arasına da giremez, çünkü onların da düşmanıdır. O yıkılan saltanatı, dağılan haremni, kaybettiği kadın bacaklarını ve padişahını arıyor. Padişah devrildi, Saltanat yıkıldı, artık söz Türk milletindedir, ona söz yok!»

Ses, onbeş-yirmi kişilik Anadolu grubu tarafından geliyordu. Hemen ilerimizde oturan Ankara grubuna baktım; İbrahim Tali ve arkadaşları hayretler içinde, konuşma adama bakıyorlardı. Enver Paşa'ya baktım; felç olmuş, taş kesilmiş, ne ileri ne de geri gidebiliyordu. Birden bir adam Enver Paşa'ya yanaşmış elindeki kâğıtları aldı ve kürsüye doğru yürüdü. Bu adam Mustafa Suphi'ci gibi görünen askeri esirlerden Mehmet Emin isminde biri idi. Kâğıtları başkana verecek zannedilirken kürsüden kendisi okudu. Okuma esnasında; sen de mi o hainle birsin diye sesler yükseldiyse de, ileri gidilmedi ve okumasını bitirdi. Ortalık o kadar sessizdi ki, Enver Paşa'nın kendi grubundan bile kimse alkışlayamadı. Bu havayı yumuşatmak için toplantı ertesi güne ertelendi.

Kurultayın beşinci günü, bazı konuşmaların duyulduğu bizim sakallı Marks, Maksut Ekşi'nin söz aldığını gördük. Kendi başına çıkmaması icap ederdi ama yakınında bulunan Mustafa Suphi ve diğer arkadaşlarla konuşup anlaşarak söz aldığı anlaşılıyordu. Çünkü Maksut'un çıkışını evvelâ onlar alkışladı ve arkadan bir çok kimseden alkış sesleri duyuldu. Maksut şöyle konuşmuştu:

«Yoldaşlar, bilhassa Türk ve Şarklı yoldaşlara söylüyorum. Rus Çarı gibi, Türkiye'de de Padişah devrilmeli, Saltanat yıkılmalıdır. Osmanlı Padişah ve güruhunu, Türkiye'yi istilâya çalışan emperyalist dostları dahi kurtarmayacaktır. Bugün bütün millet elele vermiştir. Dün zevk aleti, satılık mal olarak kullanılan kadınlarmız da, erkekleriyle elele, omuz omuza ve de sırtında cephaneye taşıyarak Milli Mücadeleye katılıyor, Hürriyetlerini kazanmaya çalışıyorlar. Yarın milletimiz de, kadınlarımız da evine, yuvasına, ve hürriyetine kavuşacaktır. Yaşasın Hürriyet!» diye bağırıyordu. Salonda yine bir alkış tufanı koptu ve yaşasın

hürriyet sesleri, arasında, Sovyet idarecileri arasında olup Başkanlık Divanında oturan, yaşlıca fakat dinç ve zeki bakışlı bayan Stasova isimindeki kadın, heyecanla yerinden kalkarak kürsüye gitmiş ve Maksut'un elini hararetle sıkışmış ve yüksek sesle kadınlar namına teşekkür ettiğini bildirmişti. Bu sahne de çokun bir alkış toplamıştı. Kurultayın son günleri yaklaşıyordu. Biz de Kongre hazırlığımızı tamamlamıştık. Tek endişemiz, Yakup Kınaloğlu'nun, Şefik Hüsnü'den getireceği haberde toplanmıştı. Nihayet 6 Eylül'de Yakup Kınaloğlu, yanında Sadrettin Celâl ile birlikte geldi. Sadrettin Celâl'in, Komitemize verdiği belgede şöyle diyordu:

«Ethem Nejat, Sadrettin Celâl, Mustafa Nermi, Bakü'de toplanacak T.K.P. Kongresine tarafımızdan Komünist delegeleri olarak seçilmiş ve namımıza tam selahiyetli olarak gönderilmiştir. Onların kabul edeceği bütün kararlar tarafımızdan aynen tatbik edilecektir.»

Dr. Şefik Hüsnü'nün imzası.

Artık endişemiz kalmamış, Ethem Nejat'ın bile endişe ettiği bu işin böyle sonuca bağlanması hepimizi memnun etmişti.

T. K. P. (BAKÜ)

I. KONGRESİ YAPILIYOR

8 Eylül 1920 günü saat 15.00' de bize tahsis edilen evin salonunda, Türkiye'den gelen ve itimatlı bulduğumuz delegeleri özel olarak toplayarak kendileriyle ön konuşmalar yapıldı. Moskoda kurulmuş olan T.K.P. Kurucu Komitesi ile Komite Sekreteri, gelen seçilmiş delegelere birer birer ve onlar da birbirlerine tanıştırdı. Gayenin; Türkiye Komünist Partisi'ni, Kongresini yaparak grupçuluktan kurtarıp Merkez idareye bağlı bir Parti haline getirmek olduğu açıklanmış. «Bunun için Rusya'nın ve Türkiye'nin muhtelif yerlerinden gelmiş siz kıymetli delegelerle toplanarak, Merkez Komitesi'ni ve Genel Sekreterini seçip, Programını hazırlayacağız. Bundan sonra da bu idareye bağlı olarak ve bu program dahilinde teşkilatlanıp mücadeleye devam edeceğiz. Bunun için hazırlıklarınızı yapın ve bu yapacağınız işleri kimseye duyurmayın. Etrafta binlerce kişi var, herkes bir şeyler koparmak istiyor. Biz bu kuruluşu gizlilik içinde yapalım, sonra bir beyanname ile duyurur, Türkiye Hükümetine de bildirir girişimşadesi isteriz» denmişti. Bu konuşmayı Mustafa Suphi yapmış, sempati toplamış ve alkışlanmıştı. 10 Eylül akşamı aynı yerde ve saat 16.00'da toplanmak üzere dağılmıştık. Bir yerde dağılma da zaten söz konusu değildi, çünkü delegelerin bir kısmı bizim misafirhanede ve diğer bir kısmı da yakınızdaki Rusça Narodniy dom denen Halk evinde hazırlatığımız bir evde kalıyorlardı. Bu arada Komitemize Sovyet İdare amirleriyle konuşulmuş ve Kongremizin devamınca özel olarak 10 Eylül akşamı saat 15.00'den itibaren Kızıl Ordu salonunun bize verilmesi temin edilmişti. 10 Eylül akşamı saat 15.00'den itibaren emrimize verilen salonda, Komitemiz gerekli bütün tertibatı almıştı. Evdeki büromuzda Murat Sarı ve 5 asker yoldaş bırakarak; Mustafa Suphi, Maksut Ekşi, Mustafa Börlüce, Osman Topçuoğlu, Ben, Kadir Erzurumlu ve diğer 5 asker yoldaş (Mustafa Börlüce dahil 11 asker yoldaş aramızda bulunmuştu) alınarak hep birlikte Kızıl Ordu salonunda toplanıp, hazırlandık. Parti namzedi olan kom-somol Semiramis'i de kayıt ettiğimiz için o da aramıza katılmış salonda bulunuyordu.

Daha evvelki toplantıda kararlaştırıldığı gibi, Murat Sarı; evdeki büroya gelen delegeleri, ellerine kendi imzasını taşıyan bir pusula vererek bir asker refakatında Kızıl Ordu salonuna gönderiyordu. Kızıl Ordu binası kapısında duran Kadir Erzurumlu da, pusulayı alarak delegeyi kendi askeriyle içeri, salona gönderiyordu. Bir saat kadar süren aradan sonra Teşkilâtın hazırlandığı söylendi ve bütün delegeler tekrar yerlerini aldıktan sonra Merkez Komitesince seçilmiş ve kabul edilmiş görev taksimi listesi Kongre mensuplarına okundu:

1946-1947 yılında Sosyalist Partileri ve Sendikaları kuranlardan bir grup, İstanbul Harbiye Askeri Ceza evinde tutuklu iken.

Üstte soldan sağa: 1) İbrahim Sırrı Topçuoğlu 2) Esat Adil Müstecabi 3) Aram Pehlivan-yan 4) Mehmet Bezin 5) Mustafa Börlüce 6) Osman Kuzeyli 7) Bahri Ateş 8) Bir asker (bilinmiyor) Altta: 1) Tahir Ağra 2) Hilmi Seyhan 3) Hürriyet Ergintürk 4) Süteyman Taki 5) ismi hatırlanamayan bir devrimci.

na geçerek evvelâ hoş geldiniz demiş ve sonra Kurucu Komite adına kısa bir konuşma yapmış ve Kongreyi açarak, 1 Kongre Başkanı ve 3 Kâtip seçilmesini ve bunların idaresinde Kongreye devam edilmesini teklif etmişti. Kongre Başkanlığına Maksut Ekşi, Kâtipliklere de Mustafa Börlüce, Sadrettin Celâl ve Murat Sarı seçilmişlerdi. Alkışlar içinde yerlerini aldılar ve Maksut Ekşi'nin kısa bir konuşmasıyla Kongre çalışmaya başlamış ve konuşmak isteyen delegelere 10 ar dakikalık konuşma müddeti tanınmıştı. Bu konuşmalarda delegeler, çeşitli taleplerde bulunmuş ve zapta alınmıştı. Delegelerin temsil durumu; Kongreye bizzat iştirak eden delege miktarı 45, kaydı yapıp delegelerce temsil edileceklerin miktarı ise 75 olarak tesbit edilmişti. Bunlar şöyle sıralanmıştı: (Liste I)

Kongreye bizzat iştirak edenlerin tutanağa isimleri yazılmıştı ve bunların dışında temsili istenen 30 kişinin de isimleri yazıldı ve temsilciler tarafından imzalandıktan sonra oturuma devam edildi. Şefik Hüsnü ismi de, Ethem Nejat tarafından hazırlanan ve Ethem Nejat, Sadrettin Celâl, Mustafa Nermi üçlüsü tarafından imzalanan listedeki isimlerin başında idi.

Bu mesele böylece karara bağlandıktan sonra, seçilecek Merkez Komitesinin, bu 75 kişinin içinden seçilmesi teklifi yapıldı ve kaç kişilik bir Merkez Komitesi seçilmesi gerektiği üzerinde duruldu. Bazı durumlar gözönünde tutularak ve hesaplar yapılarak 21 kişilik bir Merkez Komitesi kurulması teklifi getirildi. Genel Sekreter dahil, 21 kişilik Merkez Komitesi adayları listesine teklifler yapıldı ve kısa bir zamanda isimler sıralandı. İlk önce Maksut Ekşi'nin teklifiyle, Türkiye Komünist Partisi Birinci Kongresi'nde T.K.P. Genel Sekreterliğine Mustafa Suphi oy birliğiyle seçildi. Ardından Merkez Komitesine teklif edilen isimler birer birer oya sunulularak seçildiler. Saat 22.00'yi bulmuştu, bir ara verilerek yemek yendi ve çaylar içildi.

Saat 22.30'da oturum yeniden açıldı ve Merkez Komitesine seçilenlerin isim listesi okunarak kayda geçirildi. Merkez Komitesinde şu isimler yer almıştı: (Liste II)

Bu liste yazılıp okunduktan sonra, Merkez Komitesinin kendi faaliyetini tanzim etmek ve 7 kişilik Faaliyet (Merkez İcra) Komitesini ve 4 kişilik Harici Büro Komitesi'ni kendi aralarından seçmeleri için (çünkü bu büroları seçmek ve çalıştırmak Kongre'ye ait değil, Merkez Komitesine aittir) toplandı. Merkez Komitesi dışındakiler de ayrı bir yerde olan çay salonuna geçti ve onları baş başa bıraktı.

Bir saat kadar süren aradan sonra Teşkilâtın hazırlandığı söylendi ve bütün delegeler tekrar yerlerini aldıktan sonra Merkez Komitesince seçilmiş ve kabul edilmiş görev taksimi listesi Kongre mensuplarına okundu:

(Liste III)

Merkez İcra (Faaliyet) Komitesi böylece sıralandıktan sonra Harici Büro'da ve İşlerde çalışacak kimseler de şöyle sıralanmıştı: (Liste IV)

Alınan karara göre; Parti, Merkezini Türkiye'ye naklettikten sonra, Moskovadaki Harici Bürosunu muhafaza edecek ve açılacak Şark Üniversitesine Türkiye'den gelecek talebelerin idaresini, Türkiye ile Komintern arasında yapılacak münasebeti ve yazışmaları bu Büro vasıtasıyla yürütecekti.

Bu kısımlar da böylece tamamlandıktan sonra Parti Programının hazırlanması ele alındı. Daha önce Kurucu Komite tarafından hazırlanmış 25 maddelik Programın da dikkate alınarak; ihtiyaca göre ve Türkiye şartlarına uygun bir program hazırlanması için, bir Komisyon seçilmesi teklif edilmişti. Komisyonun Programı hazırlayabilmesi için gerekli zamana kadar Kongre'nin tehirini isteyen teklifler de gelmişti. Komisyon 7 kişi teklif edildi:

- 1 — Mustafa Suphi
- 2 — Maksut Ekşi
- 3 — Ethem Nejat
- 4 — Sadrettin Celâl
- 5 — İsmail Hakkı
- 6 — Ali Rıza Keskin
- 7 — Mustafa Börlüce

Bu Komisyon; Kongrenin 13 Eylül 1920 akşamı saat 17.00'de aynı yerde toplanmasını münasip görerek, o tarihe kadar mühlet istedi. Kongre gece saat 02.00'de bu şekilde işini bitirmiş ve dağılmıştı.

LISTE I

Ankara'dan gelen delege	2 kişi	—	Temsilini istedikleri ise	6 kişi
Anadolu'dan	» 3 »	—	» » »	» 5 »
İstanbuldan	» 3 »	—	» » »	» 15 »
Erzurumdan	» 2 »	—	» » »	» 5 »
Karadenizden	» 3 »	—	» » »	» 10 »
Batum Bölgesinden	» 2 »	—	» » »	» 4 »
Kurucu Komiteden	» 30 »	—	» » »	» 30 »
Toplam	» 45 »			» 75 »

LISTE II

1 — Mustafa Suphi (Genel Sekreter)	2 — Maksut Ekşi
3 — Ali Rıza Keskin	4 — Mustafa Börlüce
5 — Osman Topçuoğlu	6 — Murat Sarı
7 — Kadir Erzurumlu	8 — Semiramis Suphi
9 — Yakup Kınaloğlu	10 — Dr. Şefik Hüsnü
11 — Ethem Nejat	12 — Sadrettin Celâl
13 — Mustafa Nermi	14 — İsmail Hakkı
15 — Kâzım Ali	16 — Lüt-fi Nejd
17 — Dursun Ali	18 — Halil Aydın
19 — Şefik Boçkalı	20 — Asker Ali
21 — Asker Hakkı	

LISTE III

Merkez İcra (Faaliyet) Komitesi:	
1 nci Sekreterliğine Dr. Şefik Hüsnü	
2 nci Sekreterliğine Ethem Nejat	
Azalıklar	
Maksut Ekşi	Teşkilât
Kadir Erzurumlu	Gençlik Teşkilâtı
Sadrettin Celâl	Neşriyat
İsmail Hakkı	Mali İşler
Kâzım Ali	Sevk ve İrtibat

LISTE IV

Komintern Bürosu (Harici Büro)	
Ali Rıza Keskin	Merkezde
Osman Topçuoğlu	Merkezde
Murat Sarı	Neşriyatta
Mustafa Börlüce	Talebe Sevk ve İdaresinde